

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filosofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Jana Zagorová
Zahraniční politika Turecka vůči vybraným
balkánským zemím
(případová studie)

Bakalářská práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. Mgr. Pavel Šaradín Ph. D.

OLOMOUC 2012

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 14. prosince 2012

Na tomto místě bych ráda poděkovala především své rodině a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu studia a také docentu Šaradínovi za poskytnutí cenných rad při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Zahraniční politika Turecka v 90. letech	11
1.1. Role armády	11
1.2. Makroekonomické ukazatele	13
1.3. Politická nestabilita.....	16
1.4. Vybrané oblasti	16
2. Turecko a ES/EU	20
3. Politický vývoj Turecka po nástupu AKP	24
3.1. Podmínky pro konsolidaci turecké politické scény	24
3.2. Stagnace ve vyjednávání s EU.....	29
3.2.1. Současný koncept zahraniční politiky	35
4. Zahraniční politika Turecka vůči zemím na Balkáně	38
4.1. Ekonomická a mezinárodněprávní spolupráce	39
4.2. Politická spolupráce	46
4.3. Kulturně-sociální spolupráce	50
Závěr	54
Prameny a literatura	59
Prameny	59
Literatura.....	62
Přílohy.....	68
Abstrakt.....	69

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat zahraniční politikou Turecka vůči vybraným balkánským zemím, konkrétně Albánii, Bosně a Hercegovině (dále jen BaH), Černé Hoře, Chorvatsku, Kosovu, Makedonii a Srbsku. Důvodem pro zkoumání zahraniční politiky Turecka vůči Balkánu¹ je, že se jedná o téma aktuální, neboť jak Turecko, tak tyto vybrané balkánské země, usilují o zařazení se do evropských struktur a otvírá se tak možnost užší spolupráce a kooperace jejich politik. I když Evropská unie (dále jen EU) dlouhodobě deklaruje, že tyto země patří do Evropy (ve smyslu členství v EU), z důvodu stagnace vyjednávání s těmito zeměmi a samotnou krizí uvnitř EU, je otázka jejich členství doposud nejasná (s výjimkou Chorvatska). Nejde ani tak o to, zda se stanou členy, jako spíš kdy dojde k jejich přistoupení. Je tak důležité mapovat úlohu Turecka v tomto procesu, které se snaží k zahraniční politice vůči Balkánu přistupovat velmi aktivně. Mohlo by tak být považováno za lídra ve vyjednávání Balkánu s Unií.

Chronologicky se v první části práce budu zabývat obdobím 90. let minulého století pro zhodnocení stavu, ve kterém se Turecko nacházelo po konci studené války a také pro poukázání na dosavadní vyjednávání mezi Evropským společenstvím (dále jen ES)/EU a Tureckem. Další část práce bude postavena na vývoji od nástupu vládnoucí strany AKP, tedy od roku 2002 do současnosti. Rozhodujícím rokem je však rok 2005, kdy se Turecko stává kandidátskou zemí, avšak tento status není všemi členskými státy podporován. Je to tedy rok, kdy podpora členství Turecka (jak v EU, tak v samotném Turecku) začíná klesat a vyjednávání začínají stagnovat předně kvůli antipatiím ze strany Německa a Francie. Geograficky se práce zaměří na oblast Balkánu (kromě států, které již jsou členy EU) a Turecka s tím, že pro uvedení do problematiky 90. let uvedu i jiné než výše zmíněné oblasti.

Obsahově se budu věnovat přeměně Turecka v silného hráče na mezinárodním poli, zejména uvedením vlivu armády, ekonomické a politické situace na domácí (turecké) scéně, současné zahraniční politice Turecka vůči zmíněným zemím a na příčiny vedení zahraniční politiky tímto směrem (s cílem zjistit, zda se potvrzuje předpoklad práce). Předmětem práce není analýza turecko-balkánských vztahů ať už v 90. letech či nyní, ale prokázání, že existuje vztah mezi stagnací ve vyjednávání EU a

---

¹ Balkán – míněno zkoumané balkánské země. V tomto významu používám slovo Balkán i v dalším textu.

Turecka a zvyšující se spoluprací, v důsledku koncepce „nulových problémů“, se zvolenými balkánskými státy.

Práci pojmám jako případovou studii, která se jako kvalitativní metoda soustřeďuje podrobně na jednotlivé záležitosti za účelem vysvětlení kauzálního vztahu. Primárním cílem této práce je totiž zkoumat současnou zahraniční politiku Turecka vůči Balkánu v kontextu koncepce „nulových problémů se sousedními zeměmi“ (přístup tureckého ministra zahraničí Ahmeta Davutogla). Argumentační linie je postavena na předpokladu, že se zvýšila spolupráce se zkoumanými balkánskými zeměmi s tím, jak došlo ke stagnaci ve vyjednávání Turecka a EU. Domnívám se, že tento předpoklad by měl platit z toho důvodu, že Turecko tak využilo příležitosti a vytváří si touto zahraniční politikou možný status regionální mocnosti. Práce má tedy ověřit hypotézu, že *„stagnace ve vyjednávání Turecka a EU od roku 2005 má za důsledek zvyšující se spolupráci s vybranými balkánskými zeměmi od téže doby“*. Vztah mezi přístupovým procesem a zahraniční politikou vůči zkoumaným zemím jsem si zvolila proto, že stagnace v přístupovém procesu se mi jeví jako dostatečný důvod pro spuštění konceptu politiky „nulových problémů“ a utváření si možné pozice regionální mocnosti, a proto chci ověřit, zda zde můžeme tuto vazbu najít.

Budu tedy zkoumat:

1. Jak vypadala zahraniční politika před nástupem vládnoucí strany AKP?
2. Jak se vyvíjel zájem o členství Turecka v EU?
3. Jak se vyvíjela politická situace po nástupu AKP?
4. Ekonomické ukazatele, mezinárodněprávní, politickou a kulturně-sociální spolupráci s balkánskými zeměmi, která by se, dle předpokladu, měla zvyšovat.

Práci rozčlením na čtyři kapitoly. Vycházím z toho, že Turecko je nyní silným hráčem na mezinárodní úrovni, což je jistě dáno také jeho geostrategickou polohou. Proč tomu takto však nebylo i v minulosti se budu snažit uvést v první kapitole, kde se budu zabývat zahraniční politikou Turecka v 90. letech 20. století. Tuto kapitolu je nutné uvést především proto, aby byla dobře pochopena zahraniční politika Turecka po nástupu AKP a zejména důvody, proč Turecko mohlo za AKP významněji prosazovat svou zahraniční politiku vůči sousedním zemím. Postupně se tak budu věnovat roli armády, ekonomické situaci Turecka a také situaci politické. Každá tato oblast měla podstatný vliv na formování turecké zahraniční politiky té doby.

Co se týče armády, zde budu zkoumat roli Národní bezpečnostní rady, která si po dlouhou dobu udržovala významný vliv v turecké politice, způsob jejího fungování a

také vliv na vedení zahraniční politiky. V oblasti ekonomické se zaměřím na makroekonomické ukazatele, ze kterých bude možné vyčíst, v jak špatné ekonomické situaci se Turecko nacházelo. Dále se budu zabývat politickou nestabilitou země. Považuji také za nutné zmínit oblasti, ve kterých se Turecko na mezinárodním poli snažilo angažovat. Kromě oblasti Blízkého východu, konkrétně již zmíněné válce v Perském zálivu, se zaměřím na oblast střední Asie, kde se Turecko sice snažilo navazovat kulturně-historické vztahy, ale s racionální koncepcí, na které je stavěna současná zahraniční politika, to nemělo nic společného. Další oblastí bude Balkán. Ten zde zmíním proto, že zájem o Balkán v 90. letech by se dal přirovnat k dnešní turecko-balkánské spolupráci s tím rozdílem, že Turecko nebylo natolik stabilizované, aby mohlo být jeho angažmá přijímáno tak, jak nyní.

V druhé kapitole se zaměřím na analýzu vztahů Turecka a Evropského společenství, resp. Evropské unie. K pochopení kontextu této bakalářské práce je tato část nezbytná a samotný nástin vývoje nepostradatelný pro uchopení celého tématu. Právě na „opadu nadšení“ z členství Turecka v EU je tato práce také založena, proto si myslím, že zmínění předchozích EU-tureckých jednání je její důležitou součástí. Detailněji budu vztah Turecka a EU za AKP zkoumat v následující třetí kapitole, resp. její druhé podkapitole.

Ve třetí kapitole se budu věnovat politické situaci Turecka po tom, co se AKP stala vládní stranou. Nejprve uvedu důležité události a okolnosti, které zapříčinily poněkud nezávislý vývoj turecké zahraniční politiky po nástupu AKP a umožnily tak Turecku povýšit se do kategorie regionální mocnosti. Jmenujme např. zlepšení ekonomické situace – vývoj, HDP, pokles inflace; omezení vlivu armády, stabilizace politické situace v zemi. Dále se uvedu stěžejní důvody pro stagnaci ve vyjednávání Turecka a EU a analyzuji důvody poklesu podpory členství Turecka od roku 2005, resp. 2006. Tyto jsou jak na straně EU, tak Turecka. Ze strany EU je to především blok zemí v čele s Německem a Francií, který se postavil proti vstupu Turecka, a také odmítnutá Ústava pro Evropu. Podle některých tím dala veřejnost jasně najevo, že odmítá další rozšiřování EU. Na straně Turecka pak jde o pokles zájmu o členství v EU ze strany veřejnosti, který se odvíjel mj. od rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, který judikoval v době obrovské podpory AKP, že působení strany nábožensky zaměřené je v EU omezeno. Dále se projevuje nákladný a pomalý proces harmonizace. S Tureckem jsou pozastavena jednání v několika kapitolách z důvodu nesplnění unijních požadavků ohledně Kypru. Následně v práci pojednám o konceptu strategické hloubky a nulových

problémů se sousedními zeměmi, jakožto novém přístupu k turecké zahraniční politice. Tu zmíním zejména proto, že nástup Ahmeta Davutogla v roce 2009 na post ministra zahraničí bývá považován za klíčový v tom směru, že od té doby začíná Turecko spolupracovat významněji i s jinými oblastmi než jen s EU. Já bych však chtěla prokázat to, že spolupráce konkrétně s Balkánem se odvíjí od spolupráce Turecka s EU, a proto je zavedení konceptu nulových problémů jen jakýmsi „logickým vyústěním“ již dřívější turecko-balkánské spolupráce.

Čtvrtou kapitolu zaměřím pouze na zahraniční politiku Turecka vůči vybraným balkánským zemím. Tato je cílem celé práce, neboť v ní prokazují vazbu Turecka na Balkán. Rozhodla jsem se zvolit si tři směry, které jsem považovala za stěžejní pro potvrzení či vyvrácení hypotézy, a to ekonomicko-právní, politickou a kulturně-sociální spolupráci.² Co se týče ekonomicko-právní spolupráce, zaměřím se na mezinárodní smlouvy z obchodní a ekonomické oblasti, které mezi sebou mají vybrané země na straně jedné a Turecko na straně druhé uzavřeny. Dále především věnuji pozornost projektům, vývoji obchodu a přímým zahraničním investicím Turecka v těchto státech, abych zjistila, jak se tato spolupráce vyvíjela a zda by například rozvoj obchodu v určitých letech mohl odpovídat hypotéze. V případě politické spolupráce se zaměřím na vrcholná setkání politiků, zejména tedy budu zkoumat trilaterální jednání mezi Tureckem, Srbskem a Bosnou a Hercegovinou a také Tureckem, Bosnou a Hercegovinou a Chorvatskem a budu se snažit zjistit, jaké jsou výstupy takovýchto jednání a zda by bylo možné prokázat zvýšené snahy o tato jednání po roce 2005. Dále budu věnovat pozornost Procesu jihovýchodní evropské spolupráce, abych zjistila motivy jeho činnosti a popř. prokázala rozvoj ve spolupráci. Při zkoumání třetí oblasti, tedy kulturně-sociální spolupráce, budu vycházet především z iniciativ Turecké agentury pro spolupráci a rozvoj. Agentura se sice věnuje také ekonomické pomoci, avšak co se Balkánu týče, jsou její projekty zaměřeny právě na spolupráci v oblasti kultury a zajištění sociálních potřeb. Samotné projekty zde, až na výjimky, uvádět nebudu, protože by jejich výčet nebyl pro práci užitečný a zobecnění z těchto projektů plynoucí jsou dostačující.

V práci využívám, ve vztahu k politicko-historickým souvislostem, metodu deskripce, pro zkoumání vazeb Turecka na Balkán pak analytickou metodu, která se jeví

---

² Volba těchto oblastí odráží v základních obrysech strukturu závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z roku 1975, jež měla mj. za cíl prohloubit spolupráci mezi evropskými státy.

jako nejvhodnější. Práce je koncipována jako případová studie, jež se zaměřuje na ekonomickou, politickou a sociálně kulturní provázanost z pohledu Turecka vůči zkoumaným zemím s cílem objasnit kauzální vztah a potvrdit tak stanovenou hypotézu.

Protože se jedná o téma aktuální, vycházela jsem především z internetových zdrojů, jmenovitě např. webové stránky *www.balkananalysis.com*, jež obsahují řadu článků, věnujících se zemím Balkánu a Turecka. Využívala jsem však také knižní tituly. Chtěla bych zde také zdůraznit, že docházelo k paradoxům, kdy autoři posuzovali určitou situaci naprosto odlišně, jako v případě otázky angažmá Turecka při válce v Bosně – Philip Robins ve sborníku *The Foreign Policies of Middle East States* přikládal angažmá minimální úlohu a bylo označeno za okrajovou záležitost, naopak Idris Bal v knize *Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era* vyzdvihoval aktivní účast Turecka s tím, že se také široká veřejnost podílela na protestech proti tamější válce. Je tudíž otázkou, jak hodnotit relevanci takovýchto textů/zdrojů. Právě tohle může být také nedostatkem této práce, neboť není snadné rozhodnout, odkud čerpat.

Pokud bych se měla zaměřit na zkoumání zahraniční politiky Turecka v českém prostředí, je tato minimálně reflektována. Spíše se jedná o různé články, které se ve větší či menší míře o této politice zmiňují, popř. o práce diplomové. I když jsou v České republice turkologové, větší zájem o studium turecké zahraniční politiky spojený s publikační činností jsem bohužel nezaznamenala. Naopak je této problematice věnována větší pozornost v zahraniční literatuře. Co se týče knižních zdrojů, jistě zde není možné uvést úplný výčet autorů, kteří se zahraniční politice Turecka věnují. Pokud bych se měla vyjádřit ke zpracování zahraniční politiky vůči Balkánu, je tomuto tématu věnována pozornost v rámci rozsáhlejší práce. Protože tak problematice není věnován dostatek prostoru, vidím problém především v tom, že se většina autorů omezuje na „výklad o společné historii“ a pomíjí aktuální dění³. Často také dochází k zobecnění vzájemné spolupráce v tom smyslu, že se sice konstatuje, že dochází ke spolupráci, avšak není dále nastíněno, v čem se tato spolupráce projevuje⁴.

---

³ Například BAL, Idris: *Turkish Foreign Policy In Post Cold War Era*. Spojené státy americké, Universal-Publishers 2004. ROBINS, Philip: *Suits and Uniforms: Turkish Foreign Policy Since the Cold War*. London, C. Hurst and Co. Publishers 2003.

⁴ Například BOZDAGLIOGLU, Yücel: *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity. A Constructivist Approach*. New York-London, Routledge 2003.

Z dalších autorů jsem při psaní této práce využívala práce Philipa Robinse, autora několika publikací věnujících se zahraniční politice Turecka, jmenujme např. *Suits and Uniforms: Turkish Foreign Policy Since the Cold War*, dále Ziyi Öniş, profesora mezinárodní politické ekonomie, autora zabývajícího se také vztahem Evropské unie a Turecka a také např. Mesuta Özcan, profesora politické vědy a autora několika knih (jmenujme např. *Harmonizing Foreign Policy: Turkey, the EU and the Middle East*) a článků věnující se zahraniční politice Turecka, dále politice Blízkého východu a Iráku. Při zpracovávání zdrojů od tureckých autorů bylo poměrně zřetelně cítit ukřivdění způsobené neustálým znemožňováním vstupu do EU⁵. I když jsou tyto zdroje výsledkem práce odborníků, stále bylo nutné třídit informace z nich poskytnuté.

Co se týče pramenů, tak bych zejména vyzdvihla úpravu tureckých vládních webových stránek. Stránky jsou zpracovány kvalitně, přehledně a s pečlivým zpracováním různých informací. Byly tak velmi nápomocné při psaní této práce. Především byly užitečné stránky ministerstva hospodářství pro zpracování kapitoly Ekonomická a mezinárodněprávní spolupráce, a stránky ministerstva zahraničí pro zpracování kapitoly Politická spolupráce. Naopak problematickými byly stránky Tureckého statistického úřadu, kde došlo ke grafickému přepracování některých statistik a data se tak stala méně přehlednými.

---

⁵ Například ILGAZ, Mahir – TOYGÜR, Ilke: *EU-Turkey Accession Negotiations: the State of Play and the Role of the New Turkish Foreign Policy*. www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011 (1. 12. 2012).

1. Zahraniční politika Turecka v 90. letech

Tato kapitola se bude zabývat zahraniční politikou Turecka od konce studené války do nástupu AKP k moci. Při analýze zahraniční politiky je nutné vycházet z několika proměnných, které ji ovlivňují. Musíme vzít v úvahu domácí i zahraniční kontext, ve kterém je tato politika formulována. Nesmíme tedy od sebe tyto dvě sféry oddělovat, neboť se vzájemně překrývají a jsou na sobě závislé.⁶

1.1. Role armády

Role armády má v turecké politice významnou úlohu již od vzniku samotné Turecké republiky v roce 1923. Armáda na sebe vzala roli ochránce demokratického a především sekulárního uspořádání státu.

Charakteristikou turecké domácí politiky 90. let jsou slabé koaliční vlády a nestabilita země. Tohoto stavu využívá turecká armáda, která v podstatě diktuje zahraniční politiku země v této době, především skrze Národní bezpečnostní radu (dále jen NBR). NBR vzniká Ústavou z roku 1961 a armádní úloha v politice se tak institucionalizuje. Vliv armády tím začíná ještě více narůstat, ovlivňuje politická rozhodnutí a armáda začíná ovlivňovat také klíčové civilní instituce. Článek 111 této ústavy totiž říká, že NBR byla vytvořena, aby „*dávala Radě ministrů nutné pokyny týkající se součinnosti a vydávání rozhodnutí v otázkách vztahujících se k národní bezpečnosti.*“⁷ NBR sestávala z prezidenta, premiéra, ministra obrany, vnitra a zahraničí; velitele armády, námořnictva, leteckých sil, četnictva a náčelníka generálního štábu z čehož vyplývá, že polovina členů NBR pocházela z armádního prostředí. „*I když je zastoupení civilních a armádních úředníků v poměru 5:5, je armáda silnější, především proto, že ministr obrany je nominován právě armádou.*“⁸

---

⁶ ERYILMAZ, Burcin: *Europeanization of Turkish Foreign Policy: Cyprus Case.*

www.ceeisaconf.uni.wroc.pl,

<http://www.ceeisaconf.uni.wroc.pl/wordy/papers%206%20session/Eryilmaz%20full%20text1.pdf> (20. 5. 2011).

⁷ *National Security Council: A Comparative Study of Pakistan and Other Selected Countries.*

www.pildat.org, <http://www.pildat.org/Publications/publication/Publications.asp> (15. 5. 2011).

⁸ RUBIN, Barry – KIRISCI, Kemal: *Turkey in World Politics: An Emerging Multiregional Power.*

Spojené státy americké, Lynne Rienner Publishers 2001, s. 18.

Po převzetí moci generálem Kenanem Evrenem v září 1980 došlo k dalšímu rozšiřování moci NBR. Funkce NBR zůstaly stejné jako v Ústavě z roku 1961, avšak s tím rozdílem, že článek 118 nové ústavy stanovil, že vláda upřednostní doporučení NBR.

Například Ali Karaosmanoglu ve studii věnující se vývoji armády a národní bezpečnosti v Turecku upozorňuje, že armáda sice hrála rozhodující roli v politických rozhodnutích, týkajících se jak domácích, tak mezinárodních otázek, avšak že tato úloha armády měla své hranice. Jako příklad uvádí rezignaci generála Torumtaye, který ustoupil silné pozici prezidenta Özala během krize v Zálivu a převážila tak moc civilní nad mocí armádní. Právě NBR Turecka však byl orgán, který armádě, ač nepřímo, ponechával vliv na politická rozhodnutí.⁹ Podle Kirişçiho je to „*právě armáda, která využívá, na rozdíl od prezidenta, svého pole působnosti v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky a staví se tak vládě.*“¹⁰ Politická rozhodnutí jsou tak vlastně kontrolovaná armádou nikoli nelegálně, ale skrze ústavní mechanismy.

Přestože oficiálně měla být pouze poradním orgánem, neexistuje de facto stanovisko, které by nebylo realizováno.¹¹ Silnému prezidentu Özalovi armáda spíše ustoupila, avšak po jeho smrti byla narůstající moc armády na turecké poměry logickým vyústěním nestabilních vlád a nejasné koncepce vedení zahraniční politiky v 90. letech. V roce 1992 dokonce generál Güreş nazval Turecko „*vojenským státem*“ (military state).¹² I když zde byly různé pokusy, resp. prohlášení o omezení vlivu armády, k žádné změně nedošlo. Největší vliv armáda přebírala za vlády Necmettina Erbakana, který se pokoušel vytvářet zahraniční politiku neslučitelnou s armádní vizí. Návštěvy premiéra Erbakana v Íránu a Libyi a posílání emisarů do Iráku vzbudily velké ohlasy. Novinové titulky předpovídaly státní převrat, pokud by se situace neřešila, armáda, hájící zásady kemalistické republiky, by totiž jistě zasáhla. Neklid, který ve společnosti panoval, se pak Národní rada bezpečnosti snažila řešit dohodou na 20 ustanoveních, které měly napomoci uklidnění situace. Cílem mj. bylo: ochránit existenci světského systému, udržovat v přijatelných mezích bující soukromý obchod se zbraněmi, omezit

---

⁹ KARAOSMANOĞLU, Ali L.: *The Evolution of the National Security Culture and the Military in Turkey*. Journal of International Affairs, 54, 2000, č. 1, s. 14-15.

¹⁰ RUBIN, B. – KIRISCI, K.: c. d., s. 14.

¹¹ *Turkish foreign policy: from status quo to soft power*. www.esiweb.org, http://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=281&story_ID=25 (26. 10. 2010).

¹² RUBIN, B. – KIRISCI, K.: c. d., s. 16.

přírůstek islámských škol, vznik náboženských sekt a střežit proislámsky zaměřená média.¹³ O vlivu armády pak svědčí to, že donutila premiéra podepsat roku 1996 dohodu o vojenské spolupráci s Izraelem¹⁴, i když jeho cílem bylo sblížení se s největšími muslimskými státy světa v podobě D8.¹⁵

1.2. Makroekonomické ukazatele

Dalším z faktorů majícím vliv na zahraniční politiku jakékoli země je jistě ekonomika. Bez silné ekonomiky nemělo Turecko pochopitelně šanci rozvinout svůj plán vlivu na Balkáně a ani v jiných oblastech, kde se o to pokoušelo.¹⁶

Zásadní dopad na tureckou ekonomiku měl již počátek 90. let. V roce 1990, při invazi Iráku do Kuvajtu, podpořilo Turecko sankce vůči Iráku, které na Irák uvalila Organizace spojených národů. Turgut Özal poskytl Spojeným státům využití letecké základny v Incirliku a Diyarbakiru. Připomněl tak strategickou polohu, kterou má Turecko pro USA a NATO. Uslu říká, že „válka v Perském zálivu ukázala nejen to, že Turecko je spolehlivým spojencem Západu, ale také to, že je nezbytným partnerem pro ochranu západních zájmů.“¹⁷ Celik tvrdí, že „Özal tak chtěl jasně prokázat západním spojencům loajalitu a zdůraznit strategický význam Turecka jako jediné demokratické, proamerické, islámské země na Blízkém východě.“¹⁸ Za svou loajalitu pravděpodobně očekával také odměnu ze strany západních mocností. Turecku však shovívavost kromě zájmu Západu a příslibu prezidenta USA Bushe, který se zavázal, že s rozdrobením Iráku nebude vytvořen nezávislý Kurdistan, nic nepřinesla. Spíše naopak - dostalo se do

---

¹³ AYLIFFE, Rosie – DUBIN, Marc - GAWTHROP, John: Turecko. Rough Guide 2000, s. 985.

¹⁴ Účelem dohody bylo hlavně to, že si mezi sebou strany vyměňovaly informace o teroristických organizacích a aktivitách, což vyvrcholilo zatčením Abdullaha Öcalana v roce 1999. Zdroj: BAL, I.: c.d., s. 38.

¹⁵ D8 – hospodářské společenství, které sdružovalo osm nejlidnatějších muslimských států, de facto jako protipólu institucí mezinárodního společenství, které považoval za „otroky západních mocností“. Zdroj: ROY, Olivier – SFEIR, Antoine: *The Columbia World Dictionary of Islamism*. Spojené státy americké, Columbia University Press 2007, s. 375.

¹⁶ Například ve střední Asii nemohlo konkurovat silnému postavení Ruska, které si svůj vliv v této oblasti stále udržovalo.

¹⁷ USLU, Nasuh: *Turkish Foreign Policy In The Post-Cold War Period*. New York, Nova Science Publishers 2004, s. 7.

¹⁸ CELIK, Yasemin: *Contemporary Turkish Foreign Policy*. Westport, Greenwood Publishing Group 1999, s. 77.

finančních potíží. Sankcí OSN proti Iráku, v důsledku irácké okupace Kuvajtu, totiž bylo uzavření dvou ropovodů dopravujících iráckou ropu přes území Turecka. Navíc dochází k zastavení provozu tureckých firem v Iráku, tím také k omezení exportu Turecka a především k ukončení importu z Iráku. Turecko ztrácí svého obchodního partnera, kterým byl Irák od 80. let. Primárně to tedy byly sankce pro Irák, sekundárně však samozřejmě také pro Turecko. Turecku tyto aktivity způsobily v 90. letech náklady 50 miliard dolarů. Na bezpečnostní politiku bylo vynaloženo okolo 100 miliard dolarů, z čehož více než 50 miliard na boj proti PKK a zbytek činila asi padesáti miliardová ztráta právě kvůli vztahům s Irákem. Tyto ztráty pak vyvrcholili v roce 2000 a 2001 dvěma velkými ekonomickými krizemi. Došlo k uzavření několika bank a firem a v těchto letech výrazně stoupl počet nezaměstnaných.¹⁹

Krise v Zálivu však nebyla jediným důvodem turecké ekonomické krize v 90. letech. Debbie Lovatt upozorňuje, že jedním z důvodů byla také „*nekontrolovaná a ambiciózní finanční liberalizace, která byla hlavní příčinou finanční krize v roce 1994.*“²⁰ Vůbec při pohledu na ekonomickou situaci země (viz Tabulka 1) v 90. letech zjistíme, že největším problémem byla vysoká inflace, která dosahovala více než 50 %. Turecká lira ztrácela na hodnotě, a i když byl v dubnu 1994 zaveden stabilizační program, „*stále nebylo nalezeno dlouhodobé řešení, týkající se inflace a strukturálních problémů.*“²¹

---

¹⁹ BAL, I.: c. d., s. 44.

²⁰ LOVATT, Debbie: *Turkey Since 1970: Politics, Economics and Society*. New York, Palgrave Macmillan 2001, s. 30.

²¹ Tamtéž, s. 30.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Real GNP growth (%)	9,4	0,3	6,4	8,1	-6,1	8,0	7,1	8,0
Inflation rate ⁽¹⁾ (%)	52,3	55,4	62,1	58,4	120,6	88,5	74,6	81,0
Total GFI ⁽²⁾ / GNP (%)	22,6	23,7	23,4	26,3	24,5	24,0	25,0	25,3
Total DS ⁽²⁾ / GNP (%)	22,0	21,4	21,6	22,7	23,1	22,1	20,0	20,1
PSBR ⁽³⁾ / GNP (%)	7,4	10,2	10,6	12,0	7,9	5,2	9,0	9,5
Export / Import ratio (%)	58,1	64,6	64,3	52,1	77,8	60,6	54,1	56,5
Export ⁽⁴⁾ / GNP	8,5	8,9	9,2	8,4	13,8	12,6	12,5	13,6
Import ⁽⁵⁾ / GNP	14,6	13,8	14,3	16,2	17,8	20,8	23,1	24,1
Industr. Exp. / total exports	79,9	8,6	83,5	83,4	85,7	88,2	87,4	89,6
CAD ⁽⁶⁾ (billion \$)	-2,6	0,25	-0,97	-6,43	2,63	-2,34	-2,4	-2,75
Int. Reserves ⁽⁷⁾ (billion \$)	11,4	12,3	15,3	17,8	16,5	23,9	25,0	27,1
TED ⁽⁸⁾ / GNP (%)	32,2	33,2	34,7	37,0	50,1	42,6	43,2	45,2*
STD ⁽⁸⁾ / TED (%)	19,4	18,1	22,8	27,5	17,2	21,4	25,7	25,4
Debt service ⁽⁸⁾ (billion \$)	7,3	7,5	8,3	9,2	9,4	10,0	9,9	4,7**
FDI ⁽⁹⁾ permits (million \$)	1861,0	1967,0	1820,0	2063,0	1478,0	2938,0	3837,0	1077***
FDI ⁽⁹⁾ realizations (mill. \$)	700,0	783,0	779,0	622,0	559,0	772,0	612,0	245**

* Ratio of debt stock as of end of June to estimated GNP for the whole year.

** January-June period.

*** January-September period.

⁽¹⁾ Average annual change in wholesale price index.

⁽²⁾ GFI: Gross fixed investment; DS: Domestic savings.

⁽³⁾ PSBR: Public sector borrowing requirement.

⁽⁴⁾ Export of goods (fob).

⁽⁵⁾ Imports of goods (cif).

⁽⁶⁾ CAD: Current account deficit.

⁽⁷⁾ Foreign exchange and gold reserves (net).

⁽⁸⁾ TED: Total external debt; STD: Short-term external debt; Debt service: external debt service (principal + interest).

⁽⁹⁾ FDI: Foreign direct investments.

Source: SPO; SIS

Tabulka 1 - makroekonomické ukazatele 90. let²²

Mezi lety 2001-2004 lze pozorovat prudký pokles inflace, která se od té doby udržuje s menšími výkyvy mezi 6-8 %. Právě ekonomická krize roku 2001 ukázala provázanost zahraniční politiky s ekonomikou, kdy Turecko bylo odkázáno na mezinárodní podporu, „akceptovali reformní program Mezinárodního měnového fondu (MMF)...“²³ a především pak na neustálou závislost na západních zemích, hlavně USA, zejména kvůli půjčkám, které byly Turecku poskytnuty. Jak Uslu dodává, „Turecko nemůže ta takových okolností vést nezávislou zahraniční politiku ve svém regionu. Muselo by nejdříve modernizovat ekonomické struktury, pokud by si chtělo upevnit mezinárodní postavení.“²⁴ Období 90. let tak bývá někdy nazýváno „ztraceným desetiletím“²⁵ právě kvůli vysoké inflaci, vysoké reálné úrokové míře a makroekonomické a politické nestabilitě, způsobující nízké tempo růstu pracovní produktivity.²⁶

²² Tamtéž, s. 30.

²³ USLU, N. c. d., s. 14.

²⁴ Tamtéž, s. 14.

²⁵ ALTUG, Sumru: *The Turkish Economy: The Real Economy, Corporate Governance and Reform*. Oxon, Routledge 2006, s. 22.

²⁶ Tamtéž, s. 22.

1.3. Politická nestabilita

Zahraniční politika Turecka je samozřejmě ovlivňována také politickou situací v zemi. Především pak po smrti silného prezidenta Özala v roce 1993 se země ocitá v nestabilitě. Slabé koaliční vlády nejsou schopné řešit ekonomické a politické problémy, natož vést jednotnou zahraniční politiku. Právě slabé koaliční vládnutí je charakteristické pro turecký politický systém 90. let, neboť strany jsou fragmentované, a tak žádná není schopna utvořit v Národním shromáždění většinu. Časté střídání ministrů zahraničí tuto situaci ještě umocňuje, od února 1990 do června 1997 se jich v úřadu vystříдалo 11. Mnohdy neměli zkušenosti s vedením zahraniční politiky. *„Je jasné, že taková země nemůže vést dlouhodobou a efektivní zahraniční politiku.“*²⁷

Vítězstvím strany Refah ve volbách 1995 se také její zahraniční politika začíná měnit. Premiér Necmettin Erbakan měl tendence ke spolupráci s muslimskými státy (projekt D8), avšak jednal silně emočně, bez jasné koncepce vedení zahraniční politiky. Klíčovým faktorem tohoto období je armáda, která velmi ovlivňovala zahraniční politiku (např. ohledně vojenské dohody s Izraelem – viz výše).

1.4. Vybrané oblasti

Turecko za studené války sloužilo jako jakýsi nárazníkový stát proti sovětskému vlivu a tím také stoupala kredibilita a potřeba Turecka jako zahraničního partnera Západu. I když by se zdálo, že Turecko si v 90. letech začalo utvářet svůj vlastní směr zahraniční politiky, není tomu tak, neboť stále zůstávalo upevněné v západních strukturách. Konec 80. a začátek 90. let byl pro Turecko zlomový. Nejprve mu byl odmítnut přístup do Evropských společenství a v roce 1991 došlo k rozpadu Sovětského bloku. Obojí nahrávalo Turecku k vytváření vlastní zahraničně-politické orientace.

Pro Turecko bylo odmítnutí vstupu do ES velkou ránou. Turci, nebo alespoň turecké politické elity, se cítili být „evropští“, a co se týče turecké ekonomiky, tak ta byla také na vzestupu. Zdá se, že jedinou překážkou vstupu bylo náboženství, tedy to, že Turci jsou z 99 % muslimové a nezapadají tak do struktur Evropských společenství. Hlavním kritériem přístupu jsou tedy společné kulturní kořeny. *„Pokud byl jedním z důvodů pro zamítnutí žádosti Turecka jeho zmenšující se strategický význam, dalším byla neslučitelnost turecké kultury, především muslimské identity, s evropskou, která*

---

²⁷ USLU, N. c. d., s. 12.

začala definovat 'evropanství' spíš na kulturním než ekonomickém základě.²⁸ A vůbec všeobecné rozvolnění, které se začíná po postupném rozpadu východního bloku objevovat, otvírá Evropskému společenství jinou oblast působení. Turecká skepse se tak začíná projevovat i v jeho politice. „Výhra“ demokracie a liberalizace, která je se začátkem 90. let spojena, se však méně odráží v Turecku. „Západ považoval konec studené války za rozhodující výhru liberálních hodnot demokracie a volného trhu. A tak zatímco Evropa a Amerika slavila výhru západního hodnotového systému, Turecko zůstalo opuštěné, na okraji.“²⁹ Nedodržování lidských práv, politická pronásledování atd. v Turecku tomu ještě přispěla.

S tím, jak se rozpadl Sovětský svaz, začíná se i Turecko cítit nejistě. Vystává otázka, co bude dále s NATem, jakou úlohu bude hrát samotné Turecko a vůbec jak se dál bude vyvíjet mezinárodní uspořádání. Turecko má tendence odvracet se od původního čistě prozápadního směřování a snaží se hledat si svou cestu, jak by se mohlo na mezinárodním poli prosadit. S tím, jak se v Turecku v 90. letech rychle střídají vlády, však nelze o jednotném směru zahraniční politiky mluvit. Časté střídání ministrů zahraničí pak nedává možnost vytvořit koncepci, podle které by Turecko svou zahraniční politiku vedlo. Nárůst nacionalismu a podpory stran s důrazem na islámské hodnoty pak tureckou jak vnitřní, tak zahraniční politiku výrazně ovlivňují. Turecko se jeví jako politicky velmi slabé. O vlastním směřování zahraniční politiky tím způsobem, že by Turecko mělo hrát regionálního lídra v mezinárodním měřítku, nemůže být ani řeč. Pomíjím tím vleklé spory s Řeckem o Kypr, což považuji za spor pouze mezi těmito dvěma státy, nemající výrazný vliv na zahraničně-politické uspořádání.

Jednou z oblastí, kde by se dalo uvažovat o angažovanosti Turecka, byl Balkán. Ještě před vypuknutím válek sem totiž směřovalo ze strany Turecka úsilí o diplomatické urovnání vyvstávajícího konfliktu. Otázkou je, jakou měrou tohle úsilí měřit. Pravděpodobně se tedy jednalo jen o jeden z marných pokusů Turecka, jak se na mezinárodním poli zviditelnit a ukázat svou sílu. Jak už bylo řečeno, vnitřně nestabilní Turecko nemělo dostatek politického kreditu na to, aby tak náročnou oblast bylo schopné samo uřídit. Na populistickou kampaň, která se v Turecku na začátku války s Bosnou objevovala, aby šli Turci do Bosny podpořit místní obyvatelstvo, slyšel jen málokdo. „Zúčastnilo se jen okolo 20 000 lidí, drtivá většina z nich byli islamisté a

---

²⁸ BOZDAGLIOGLU, Y.: c.d., s. 107.

²⁹ ROBINS, P.: c.d., s. 13.

*ultranacionalisté, což ukazovalo, jak byla tato politika okrajová.*³⁰ Jiné zdroje však právě situaci v Bosně a přístupu Turecka připisují mnohem větší vliv v tom směru, že se Turci, právě naopak, začali velmi aktivizovat – viz např. Idris Bal v knize *Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era* (konkrétně s. 38).

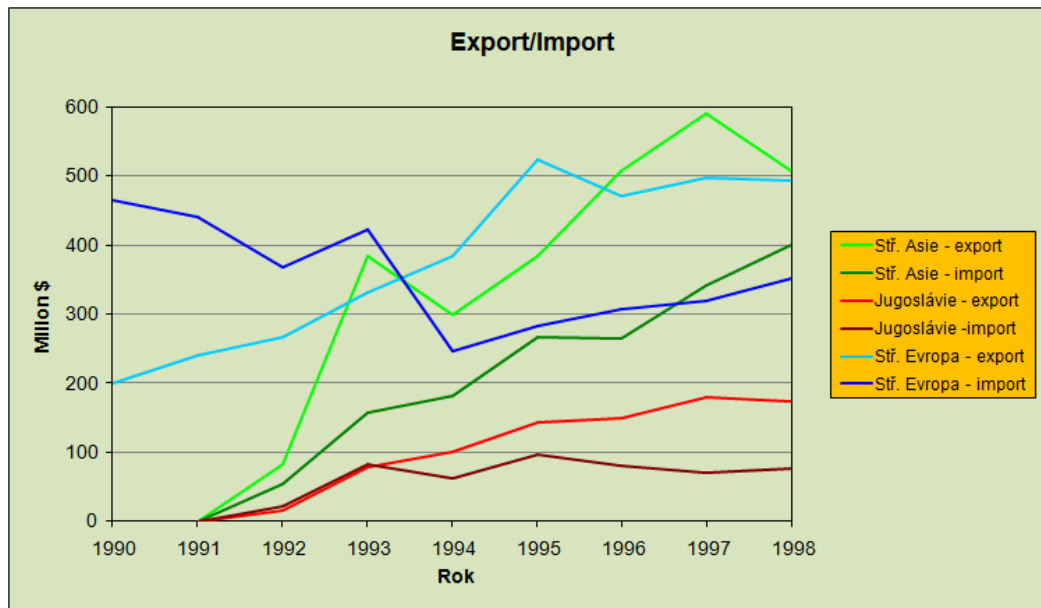
Nemůžeme však opomenout pokusy Turecka ve střední Asii, kde se snažilo navázat úzké vztahy s tureckými státy, které získaly svou nezávislost rozpadem Sovětského svazu. Právě rozčarování z nepřistoupení do ES a následný rozpad SSSR přiblížil Turecko a tyto země. Spolupracovat měly nejen obchodně, ale především na poli kulturním, jazykovém, podporou vzdělávání atp. Evropě i Spojeným státům samozřejmě vyhovovalo, že se zde Turecko angažuje. Hrál pro ně v tuto chvíli úlohu šířitele demokracie a udržovatele alespoň relativní stability v tomto regionu. Bohužel se ukázalo, že Rusko si zde stále udržuje svou sféru vlivu a turecké zkorumpované elity ne od něj nedokázaly odpoutat. I když postupně obchod s touto oblastí rostl (viz Graf 1), nejednalo se o takovou spolupráci, jakou si Turci představovali. Tato zahraniční politika jej však ještě více oslabila. Spolupráce v takové míře, jakou si Turecko představovalo, zachována nebyla. Turecko tak v tomto případě *„jednalo spíše emocionálně než racionálně“*³¹ a právě nacionalistický směr Turecku znemožnil využít své jedinečné postavení ve svůj prospěch. Nelze však říct, že by Západ odmítal směřování turecké zahraniční politiky do střední Asie či že by mu to nevyhovovalo. Spíše naopak – byl to pro něj způsob, jak prosazovat západní hodnoty a západní způsob života.³²

---

³⁰ ROBINS, Philip: *The Foreign Policy of Turkey*. In: HINNEBUSCH, Raymond - EHTESHAMI, Anoushiravan: *The Foreign Policies of Middle East States*. London, Lynne Rienner Publishers 2002, s. 323.

³¹ BOZDAGLIOGLU, Y.: c. d., s. 108.

³² KARPAT, Kemal: *The Ottoman Rule in Europe From the Perspective of 1994*. In: MASTNÝ, Vojtěch - NATION, Craig: *Turkey Between East and West*. Boulder. Westview Press 1996, s. 2.

Graf 1 - vývoj exportu a importu s vybranými oblastmi³³

Z celkového pohledu lze tedy říct, že zahraniční politika do střední Asie byla pro Západ vítanou, a tak i podporovanou politikou, a co se týče politiky vůči Balkánu v 90. letech, pak při srovnání dalších zájmů Turecka v zahraničí byla nacionalistická politika a kampaně vůči BaH jen okrajovou záležitostí, neboť, jak již bylo řečeno, kýženou odezvou v Turecku u veřejnosti nevzbudily. Předním zájmem zůstávalo řešení problémů s Kurdy, resp. se Stranou kurdských pracujících, které se Turecka přímo dotýkaly.

Právě nejasné směřování zahraniční politiky, nejednotná vize, neboť se Turecko obracelo jak do střední Asie, tak ale stejně nechtělo přijít o možné přijetí do EU, přivedlo Turecko k tomu, co někteří autoři nazývají „krize identity“. Je to období, kdy Turecko neví, kam vlastně patří - zda do Evropy či do Asie. Navíc s tím, jak došlo k rozpadu komunistického bloku, má EU nové oblasti působnosti (země střední Evropy) a zájem o členství Turecka tak z její strany opadá. Rozhodně pro ni Turecko, které je nestabilní zemí s nejasnou zahraniční politikou a rozporuplnými zájmy, není prioritou. Oproti tomu nově demokratizované, liberalizované země jsou velkou výzvou. Robins označuje nově vzniknuvší liberální státy ve střední Evropě za „ohrožení tureckých zájmů“, právě co se týká aspirací Turecka na vstup do EU.³⁴

³³ Graf zpracován na základě údajů Tureckého statistického úřadu, konkrétně: *Foreign Trade by Years*. http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4, www.turkstat.gov.tr (2. 12. 2010).

³⁴ ROBINS, P.: *Suits and Uniforms*, s. 30.

2. Turecko a ES/EU

Problematika vztahů Turecka a ES/EU (dále jen EU) je velmi rozsáhlá. Práce však nemá za cíl analyzovat vstup Turecka do EU, popř. zmapovat možné dopady vstupu Turecka do EU, či detailně popsat a rozebrat problematiku. V této části se budu věnovat uvedení základních mezníků evropsko³⁵-tureckých vztahů. Domnívám se, že nezmínění významných událostí, vyjednávání mezi Tureckem a EU, by bylo velkým deficitem této práce, neboť právě stagnaci ve vyjednávání EU a Turecka považuji za jednu z nejdůležitějších příčin změny zahraničně-politické orientace po roce 2005.

Co se týče vstupu Turecka do EU, není tato problematika otázkou jen několika posledních let. Turecko usilovalo o vstup do společenství již na začátku jeho vzniku. 31. července 1959 totiž Turecko oficiálně požádalo o přijetí do Evropského hospodářského společenství (EHS)³⁶. 12. září 1963 (1. 12. 1964 v účinnost) pak mezi sebou uzavřeli Ankarskou dohodu (tzv. asociační smlouvu). „*Cílem této smlouvy je podporovat stálé a vyvážené posilování obchodních a ekonomických vztahů mezi stranami, přičemž musíme vzít plně v úvahu potřebu zajištění zrychleného rozvoje turecké ekonomiky a zlepšení úrovně vzdělávání a životních podmínek tureckých obyvatel.*“³⁷ V následujících letech pak dochází k uzavírání dodatkových protokolů, Turecko postupně harmonizuje své právní předpisy s evropskými. V roce 1978 bylo podpořeno ze strany Světové banky (dále jen WB) a Mezinárodního měnového fondu (dále jen MMF) částkou 8 miliard dolarů. Poměrně přelomovým je pak rozhodnutí Association Council číslo 1/80 z června 1980. Je v něm rozhodnuto o zrušení (do roku 1987) cel na zemědělské výrobky dovážející se z Turecka. Dále upravuje sociální a pracovní podmínky Turků žijících ve státech EHS, dává jim práva, která musí být členským státem dodržována.³⁸

---

³⁵ „Evropsko“ – míněno vztahů Turecka a ES/EU

³⁶ *Chronology of Turkey-European Union Relations 1995-2009*. Web.clas.ufl.edu, <http://web.clas.ufl.edu/users/kreppel/chronology.pdf> (17. 9. 2011).

³⁷ *Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey*. www.avrupa.info.tr. Dostupné z: www.avrupa.info.tr/Files/File/EU&TURKEY/e-ankara_ENG.rtf (17. 9. 2011).

³⁸ *Decision No 1/80 of the Association Council of 19 September 1980 on the Development of the Association*. www.inis.gov.ie. Dostupné z: http://www.inis.gov.ie/en/INIS/DECISION_No_1_80_eng.pdf/Files/DECISION_No_1_80_eng.pdf (17. 9. 2011).

Jednání však poznamenal vojenský převrat v Turecku v roce 1980, kdy byla s účinností od 22. ledna 1982 jednání mezi Tureckem a Společenstvím přerušena. K obnovení jednání dochází o čtyři roky později a hned následující rok žádají o plné členství v EHS. Ohledně tohoto se však Komise vyjádřila, že „*pro Komisi nebude možné akceptovat další členy předtím, než dojde k dokončení vnitřního trhu (1992) a ke stanovení nutných opatření v oblasti hospodářského, sociálního a politického rozvoje, která je nutné splnit před tím, než začnou předvstupní jednání s Tureckem.*“³⁹

I když tím byla přihláška Turecka odmítnuta, podařilo se jí oživit vztahy země s EHS. Docházelo k intenzivnějším jednáním a bylo tak obnoveno i jednání o celní unii. I když Komise v červnu 1990 představila „balíček spolupráce“ mezi EHS a Tureckem, nesetkal se tento s přijetím, zejména kvůli námitkám Řecka.⁴⁰ Z důvodu jeho zamítnutí se Turecko vrací k započatým jednáním o celní unii se Společenstvím. Klíčovým rokem se stává rok 1995, kdy jsou dokončeny rozhovory o celní unii a je přijato rozhodnutí pod číslem 1/95. K 31. prosinci 1995 tak vzniká celní unie na průmyslové a zemědělské výrobky.

Proto bylo pro Turecko ránou, když mu nebyl v roce 1997 na summitu v Lucemburku schválen status kandidátské země. „*Členství Turecka není pro EU v té době prioritou, spíše se její zájem přesouvá k zemím střední a východní Evropy.*“⁴¹ I když byla Komisí vyzdvižena jeho schopnost adaptace na právní normy EU, klíčovým se ukázala otázka armády a lidských práv. „*Navzdory určitým legislativním změnám z poslední doby Turecko dosud značně zaostává za standardními poměry v Unii z hlediska dodržování práv jednotlivců a svobody slova. Při potírání terorismu na jihovýchodě země by Turecko mělo postupovat s větší zdrženlivostí, mělo by více respektovat zákonnost a lidská práva a najít civilní, nikoliv vojenské řešení. Stále nové případy mučení, mizení lidí a popravy bez soudu, bez ohledu na opakovaná oficiální prohlášení o úmyslu vlády s těmito praktikami skoncovat, dávají důvody k pochybnostem, nakoř jsou turecké úřady ve skutečnosti schopny sledovat a kontrolovat*

---

³⁹ *Chronology of Turkey-European Union Relations 1995-2009*. Web.clas.ufl.edu, <http://web.clas.ufl.edu/users/kreppel/chronology.pdf> (17. 9. 2011).

⁴⁰ *History of Turkey-EU Relations*. www.abgs.gov.tr. Dostupné z: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=2> (17. 9. 2011).

⁴¹ ÇAKIR, Armagan Emre: *Fifty Years of EU-Turkey Relations: A Sisyphian Story*. Abingdon-New York, Routledge 2011, s. 48.

*činnost bezpečnostních složek.*⁴² Nechybí však ani zmínka o Kypru. Dále se v dokumentu EU zavazuje k další podpoře Turecka, především v návaznosti na Asociační dohodu a celní unii.

EU si samozřejmě nechtěla proti sobě popudit Turecko a možná právě proto se rozhodla k vydání Evropské strategie pro Turecko (3/1998), jednalo se vlastně o plán, jak dále rozvíjet a zlepšovat vztahy mezi EU a Tureckem. Tureckem (a nakonec i Uníí samotnou) však byl vnímán jen jako symbolický, neboť vyvstal problém, jak a z jakých zdrojů by byl financován. V roce 1999, kdy Turecko postihlo ničivé zemětřesení na severozápadě země, však byly v rámci tohoto programu Turecku poskytnuty finanční prostředky.

Zlomovým se stává v prosinci 1999 konaný summit v Helsinkách. Turecko na něm bylo uznáno kandidátskou zemí a postaveno na roveň ostatním kandidátským státům. Mohlo tak začít přijímat výhody plynoucí z tohoto statusu, aby jimi byly podporovány další reformy. *„Celní unie totiž doposud nevedla k zásadní transformaci turecké domácí politiky a ekonomiky. V důsledku rozhodnutí v Helsinkách se však pobídky značně zvýšily.*⁴³ Nebylo však stále vyjasněno, kdy začnou samotná přístupová jednání. *„Turecko dokonce bylo přizváno na summit v Nice (2000), avšak plán reformy institucí byl nastaven na 27 členských států. Turecko tedy bylo opět ignorováno.*⁴⁴ Až na zasedání Evropské rady v Laekenu v prosinci 2001 se začalo otevřeně mluvit o možnosti zahájení přístupových rozhovorů. Turecko bylo v tomto případě však opět znevýhodněno. Zatímco ostatní kandidátské státy byly rozděleny do dvou skupin, podle toho, do kdy s nimi budou ukončena předvstupní vyjednávání, Turecko nebylo ani v jedné skupině. Tureckou prioritou se tak stalo namísto oznámení data přístupu k EU alespoň zjištění, kdy s ním vůbec budou zahájeny přístupové rozhovory.⁴⁵ Následně jsou reformy v Turecku, co se týče otázek kulturních, ekonomických a sociálních, hodnoceny pozitivně. Ochrana základních lidských práv má však zatím své slabiny, i

---

⁴² *Agenda 2000*. Ec.europa.eu. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/agenda2000.pdf> (20. 10. 2011).

⁴³ CARKOGLU, Ali - RUBIN, Barry: *Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration, and International Dynamics*. London, Taylor and Francis 2003, s. 8.

⁴⁴ ÇAKIR, A. E.: c. d., s. 32.

⁴⁵ ÇAKIR, A. E.: c. d., s. 32.

když Komise ve zprávě z roku 2001 uvádí, že „*jakmile se projeví ústavní změny i v sekundární legislativě, dojde v tomto směru ke zlepšení*“.⁴⁶

V červenci 2002 padá koaliční vláda po třech letech vládnutí. Volby jsou naplánované na 3. listopadu téhož roku, avšak ještě před jejich konáním dochází v srpnu k přijetí 15 článků, vztahujících se k lidským právům. Tyto reformy zahrnují například zrušení trestu smrti, povolení vysílání v různých jazycích a dialektech, jež jsou tradičně používány obyvateli Turecka, zlepšení přístupu k výuce menšinových jazyků,...

AKP se dostává k moci po volbách na začátku listopadu 2002. O měsíc později se koná summit v Kodani. Je na něm dohodnuto, že dojde k setkání v prosinci 2004 k přezkoumání turecké kandidatury.^{47,48} Přesné datum zahájení přístupových rozhovorů však opět nebylo stanoveno, a tak prezident Sezer odmítá účast na tomto summitu. Premiér Erdogan poukázal na to, že „*12 zemí, i když nesplnily zcela kodaňská kritéria, vstoupilo do EU, avšak Turecku, jako jediné zemi, nebylo řečeno datum zahájení přístupových rozhovorů.*“⁴⁹

Turecko se nakonec dozvědělo datum zahájení rozhovorů na summitu v Bruselu, konaném v prosinci 2004. Přístupová vyjednávání začínají 3. října 2005 srovnáváním tureckých právních předpisů s předpisy EU⁵⁰.

---

⁴⁶ *History of Turkey-EU Relations*. www.abgs.gov.tr, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=2> (17. 9. 2011).

⁴⁷ CARKOGLU, A. - RUBIN, B.: c. d., s. 6.

⁴⁸ Některé zdroje (např. již citovaný Armagan Cakir, s. 48) uvádějí, že na něm bylo dohodnuto, že dojde k započetí přístupových jednání.

⁴⁹ CAKIR, A. E.: c. d., s. 33.

⁵⁰ *Vztahy EU-Turecko*. Ec.europa.eu, http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/relation/index_cs.htm (20. 10. 2011).

3. Politický vývoj Turecka po nástupu AKP

V následujících dvou kapitolách uvedu zásadní změny, které se udály po nástupu Strany spravedlnosti a rozvoje k moci. Nutné je zmínit oproti 90. letům pozměněnou nejen politickou, ale i hospodářskou situaci jako klíčové záležitosti týkající se postavení Turecka na mezinárodní úrovni. Posílení Turecka tak jistě vedlo i k sebevědomějšímu prosazování jeho zájmů v oblasti zahraniční politiky. Ve druhé kapitole se věnuji základním událostem, které vedly ke stagnaci ve vyjednávání Turecka a EU. Protože je na prokázání příčinné souvislosti mezi stagnací a zintenzivněním zahraniční politiky vůči Balkánu tato práce založena, považuji za nezbytnou součást práce uvést příčiny, které ke stagnaci vedly.

3.1. Podmínky pro konsolidaci turecké politické scény

V Turecku dochází na politické scéně v roce 2002 k razantní změně. V listopadových parlamentních volbách vítězí až doposud vládnoucí Strana spravedlnosti a rozvoje (dále již jen AKP), která získává jasnou převahu v Národním shromáždění. AKP byla po dlouhé době první stranou, která nemusela vládnout koaličně.

Prioritou strany v té době byla ekonomická stabilita a vstup Turecka do Evropské unie (dále již jen EU). „Členství Turecka bylo podporováno obchodními kruhy a širokou veřejností, a důraz na demokracii a lidská práva umožnil AKP pokusit se omezit vliv armády na politiku a odříznutí vlivu kemalistů.“⁵¹ Právě opozice vůči EU, která se v koalici mezi lety 1999-2001 utvořila, byla také důvodem jejího pádu. „Problémy po ekonomické krizi v roce 2001 však vedly ke vzrůstající podpoře Turecka v EU.“⁵² Za hluboké ekonomické krize bylo totiž členství Turecka v EU považováno za prioritu, neboť se veřejnost domnívala, že členství Turecku přinese určité výhody a pomůže mu.⁵³ AKP se ukazovala jako proevropská, a tak pro ni bylo mnohem snazší, najít si

---

⁵¹ RABASA, Angel - LARRABEE, Stephen: *The rise of political Islam in Turkey*. Santa Monica - Arlington - Pittsburgh, Rand Corporation, s. 51.

⁵² ÖZCAN, Mesut: *Harmonizing Foreign Policy: Turkey, the EU and the Middle East*. Aldershot-Burlington, Ashgate Publishing 2008, s. 90.

⁵³ CARKOGLU, A. - RUBIN, B.: c. d., s. 19.

podporu u široké veřejnosti. Přesvědčivý zisk strany ve volbách⁵⁴ umožnil AKP naplno prosazovat svou politiku. „AKP se poučila z vlády Refahu v polovině 90. let, když si uvědomila, že strana, která nebude respektovat sekularismus, 'nebude mít šanci udržet se v tureckém politickém systému'“. ⁵⁵

Za své vlády tak AKP prosadila různé reformy. Zejména pod tlakem EU došlo k reformám v oblasti lidských práv (ochrana minorit, svobody projevu, shromažďování a sdružování, otázka mučení, zrušení trestu smrti...) a také omezení vlivu armády. Omezení armády bylo jednou z výhod AKP, především co se týče zahraniční politiky. Již před jejím nástupem, v roce 2001, totiž došlo ke změně ústavy, kdy z ní bylo mj. vypuštěno, že vláda upřednostní doporučení NBR. Nově tak Rada ministrů jen zváží stanovisko NBR, přičemž počet členů z nearmádních kruhů se zvýšil na sedm.⁵⁶ Nemůžeme však očekávat, že pouze změnou ústavy by došlo i k okamžitému oslabení pozice armády v zahraničních otázkách. Stále je do armády odčerpáváno značné množství peněz ze státního rozpočtu⁵⁷, což armádě na pozici také příliš neubírá. Nicméně lze z výše uvedeného dovodit, že k oslabení armády došlo, což může být

---

⁵⁴ Strana získala 363 z celkového počtu 541 křesel tureckého parlamentu a stala se tak první stranou za posledních 11 let, která nevládla v koalici. Premiérem se stává Abdullah Gül. Zdroj: <http://www.electionresources.org/tr/>, www.electionresources.org (25. 8. 2011).

⁵⁵ EMERSON, Michael: *Political Islam and European Foreign Policy: Perspectives from Muslim Democrats of the Mediterranean*. Brusel, Centre for European Policy Studies 2007, s. 114.

⁵⁶ Pro srovnání obou ústav např. www.constitution.org, <http://www.constitution.org/cons/turkey/part3.htm> a www.anayasa.gov.tr, http://www.anayasa.gov.tr/images/loaded/pdf_dosyalari/THE_CONSTITUTION_OF_THE_REPUBLIC_OF_TURKEY.pdf

⁵⁷ Pokud bychom zašli až do 80. let, zjistíme, že výdaje na armádu se nijak dramaticky nesnížily (např. 17,7 % ze státního rozpočtu v roce 1980, 1992 pak 16,5 % a 2001 16,2% - v rámci státního rozpočtu). Roku 2006 však vstoupil v účinnost zákon č. 5018, který byl přijat v roce 2003 v souvislosti s harmonizací s předpisy EU, jenž mj. nezahrnuje rozpočty četnictva a pobřežní stráže do obrany, ačkoli by sem svým charakterem spadat měly. Tato skutečnost má následně významný dopad na výpočet vojenských výdajů a snižuje tak celkové množství těchto výdajů až o 20 %. Co se týče vojenských výdajů v rámci státního rozpočtu, uvádí se, že po roce 2002 došlo ke snížení asi na 10 %. K tomu je však nutné ještě přičíst výdaje, které nejsou hrazeny ze státního rozpočtu. Zdroj (zde str. 17-19) a další údaje o výdajích na armádu a ostatní obranné složky ve spojení s tureckou ekonomikou zde: AKCA, Ismet: *Military-Economic Structure in Turkey: Present Situation, Problems, and Solutions*. www.tesev.org.tr, <http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/2f01563d-cf03-47b8-8af2-bd5c19e963a1/gsr-2-eng.pdf> (17. 11. 2011).

průkazné na případu, kdy turecký parlament odmítl přesun amerických jednotek přes turecké území na sever Iráku v březnu 2003. „*Tohle rozhodnutí bylo přijímáno jako projev stabilnější demokracie a oslabování pro-americké armádní moci v zemi.*“⁵⁸ Role armády však má v turecké společnosti stále podporu. Například v průzkumu konaném mezi Turky v letech 2002-2010 (viz Tabulka 2), je armáda hodnocena tak, že má dobrý nebo spíše dobrý vliv na směřování turecké politiky, přičemž dosáhla v tomto šetření nejlepšího výsledku mezi institucemi. Özcan k tomu dodává, že právě „*kulturní rozdíly a legitimita role armády při vytváření politiky může způsobovat překážky v procesu harmonizace s evropskou bezpečnostní politikou.*“⁵⁹ Z tohoto pohledu lze působení armády v Turecku stále hodnotit jako silné. Nesmíme však opomenout zisk AKP v prvních volbách, který jí umožnil prezentovat se větší legitimitou vládnutí, než jak tomu bylo u vlád předchozích.

Rating Groups and Institutions				
	% Good influence			
				'07-'10
	2002	2007	2010	Change
	%	%	%	%
Military	79	85	72	-13
Police	-	-	68	-
Prime Minister*	7	63	52	-11
Nat'l government	7	61	51	-10
Religious leaders	32	61	41	-20
Media	47	26	30	+4
*In 2002, question asked about Prime Minister Bulent Ecevit PEW RESEARCH CENTER Q27a,btur,c-e,g.				

Tabulka 2 - hodnocení vybraných skupin a institucí⁶⁰

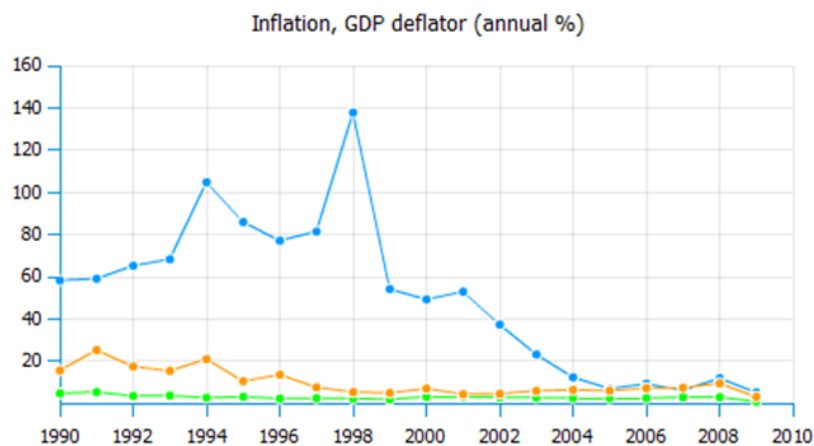
Také ekonomická situace je odlišná oproti té v 90. letech. Především se turecká ekonomika jeví jako stabilnější, nepodléhající tak velkým výkyvům, jako v předchozím období. Od roku 2001 dochází k poklesu inflace (Graf 2) a prudkému narůstání hrubého domácího produktu (HDP=GDP; viz Graf 3)⁶¹, čímž se Turecko zařadilo na 17. místo v růstu HDP za rok 2009, i když spokojenost s ekonomickou situací země je, v důsledku celosvětové ekonomické krize, stále nízká (viz Graf 5).

⁵⁸ ÖZCAN, M.: c. d., s. 76.

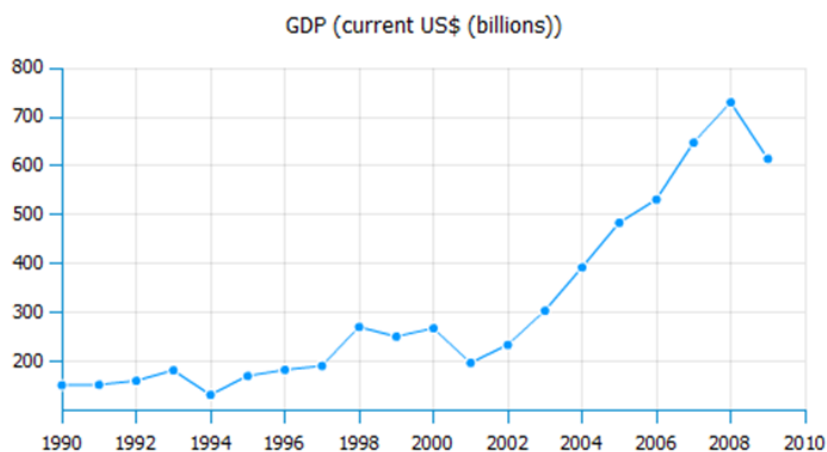
⁵⁹ ÖZCAN, M.: c. d., s. 165.

⁶⁰ *Turks Downbeat About Their Institutions*. Pewresearch.org, <http://pewresearch.org/pubs/1720/poll-turkey-referendum-constitution-confidence-institutions-erdogan-negative-rating-nations> (26. 10. 2010).

⁶¹ Podpořeno také grafem s vývojem HDP na hlavu (Graf 4).

Graf 2 - vývoj inflace⁶²

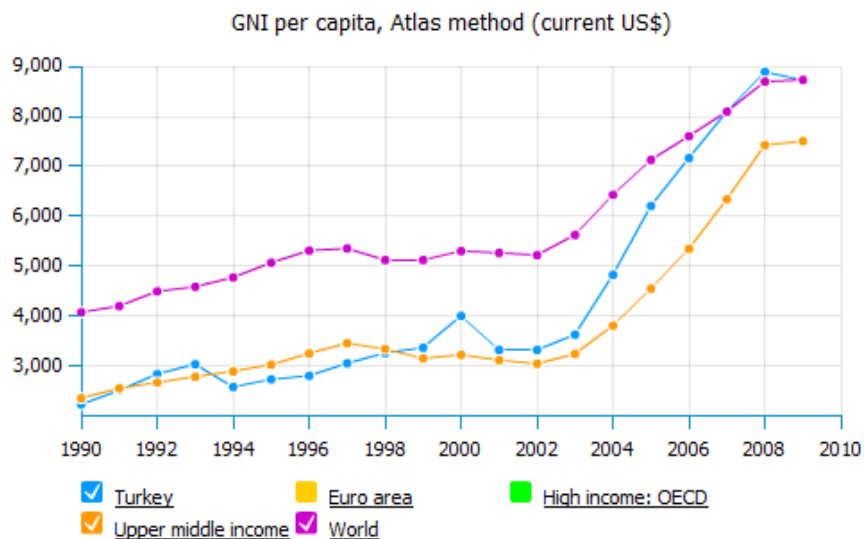

Graf 3 - vývoj růstu HDP⁶³

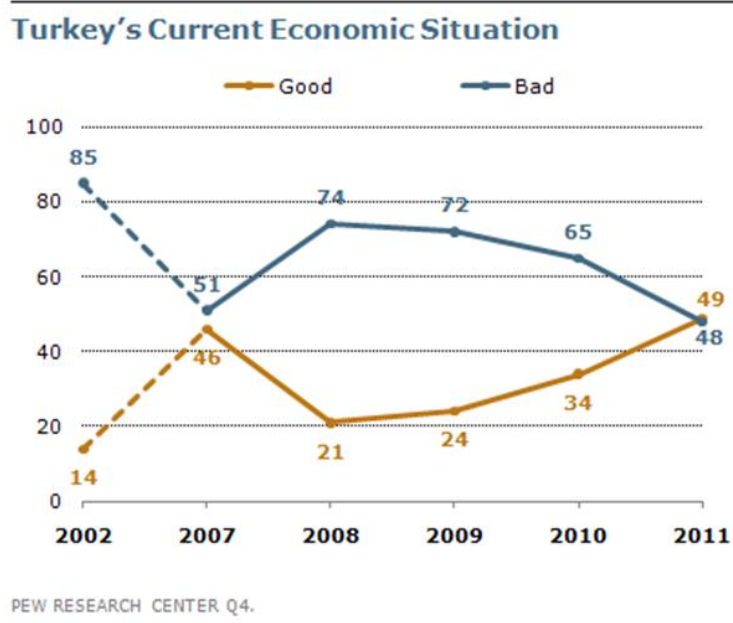
---

⁶² Turecko značené modře. Zdroj: *Data and Statistics for Turkey*. World Bank, <http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,menuPK:361738~pagePK:141132~piPK:141109~theSitePK:361712,00.html> (8. 6. 2011).

⁶³ Tamtéž.

Graf 4 - vývoj HDP na hlavu⁶⁴

Graf 5 - spokojenost s ekonomickou situací⁶⁵

Navíc dochází k růstu podílu služeb na HDP, což je známkou větší vyspělosti státu. Například Ziya Öniş tohle vidí jako důsledek vyjednávání o členství s EU. Kromě

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ *On Eve of Elections, a More Upbeat Mood in Turkey: PM Erdogan Gets High Marks for Foreign Policy*. Pewresearch.org, <http://pewresearch.org/pubs/2016/turkey-public-opinion-erdogan-european-union-muslim> (20. 6. 2011).

zlepšení ekonomické situace také zdůrazňuje institucionální reformy, resp. vytvoření relativně nezávislé centrální banky, a stabilizaci finančního systému.⁶⁶

Všechny výše zmíněné důvody umožnily vládnoucí straně, aby mohla vládnout nezávisle. Jako vládě s převahou v parlamentu a silící ekonomikou jí tak bylo umožněno svobodněji prosazování svých zájmů také na mezinárodním poli.

3.2. Stagnace ve vyjednávání s EU

Prioritou zahraniční politiky Turecka po nástupu AKP, jak již bylo řečeno, byl vstup Turecka do EU. Tato priorita byla také odrazem veřejného mínění v té době.

Ziya Öniş a Suhnaz Yilmaz rozlišují při analýze turecko-unijních vztahů během vlády AKP dvě fáze – od roku 2002 do konce roku 2005 (tzv. Zlatý věk europeizace v Turecku) a dále rok 2006 a následující léta, která jsou symbolem „ztráty nadšení“⁶⁷ ze členství v Evropské unii. Od roku 2005 z níže zmíněných důvodů podléhá Turecko letargii ohledně svého přistoupení. Společně s (staro-) novým přístupem k zahraniční politice (od roku 2009) nazývají někteří odklon od turecko-evropských vztahů jako tzv. „soft Euro-Asianism“. Neznamená to však, že by se turecká zahraniční politika začala orientovat jen např. na země bývalého Sovětského svazu či země Blízkého východu, ale spíše je to příkladem uvolněnější vazby na EU než jak tomu bylo v minulosti. Orientace turecké zahraniční politiky na Západ tak zůstává zachována, avšak ve volnější, flexibilnější podobě.⁶⁹

Jako příčiny postupné stagnace evropsko-tureckých vztahů jsou uváděny důvody jak na straně EU, tak na straně Turecka.⁷⁰ Na straně EU jde především o blok zemí,

---

⁶⁶ ÖNIS, Ziya: *Recent Foreign Policy Attitudes in Turkey: How to Reverse the Gradual Shift Away From Europeanization?* www.diis.dk,

<http://www.diis.dk/graphics/publications/briefs2008/recent%20foreign%20policy%20attitudes%20in%20turkey.pdf> (20. 9. 2010).

⁶⁷ Důvody „ztráty nadšení“ viz další podkapitola.

⁶⁸ Ahmet Davutoglu prezentuje své představy o zahraničně-politickém směřování již mnohem dříve, než nastoupil na post ministra zahraničí.

⁶⁹ ÖNIS, Ziya - SUHNAZ, Yilmaz: *Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during the AKP Era*. Turkish Studies, 10, 2009, č. 1, s. 8.

⁷⁰ Podrobněji se k tomuto dělení ve svých studiích vyjadřují např. již zmiňovaní Z. Öniş a S. Yilmaz anebo také S. Cagaptay (*Secularism and Foreign Policy in Turkey: New Elections, Troubling Trends*. In:

kteře se postavily vstupu Turecka do EU, v čele s Německem a Francií.⁷¹ Evropští lídři Merkelová – Sarkozy se výrazně staví proti vstupu Turecka a tento jejich přístup, podobně i jako přístup některých institucí k této otázce, je vnímán jako opravdový a jednotný názor EU na turecké členství.⁷² V té době odmítnutá Ústava pro Evropu (r. 2005) s sebou také nepřináší vlnu optimismu, a tak není divu, že podpora evropské integrace klesá a proti vstupu Turecka se rázem staví 50 % veřejnosti (2006, 2007), oproti 26 % v roce 2002. Adéla Kadlecová ve své studii správně předpokládá, že „*budoucí vývoj situace* (rozumějme vývoj po těchto referendech) *další proces rozšíření zmrazí či dokonce zastaví.*“⁷³ Jako příčinu uvádí vliv veřejného mínění ve zmíněných referendech, kdy voliči dali vládám jasně najevo, že si nepřejí další rozšíření Unie na úkor její akceschopnosti.⁷⁴ Zde je nutné připomenout, že v roce 2004 se Unie rozšířila o deset členů, v roce 2007 pak o další dva. Unie samotná tak není v natolik krátké době připravena přijmout dalšího člena, zejména s přihlédnutím k parametrům Turecka, protože nejdříve potřebuje vyřešit svou vlastní krizi a učinit řadu reforem⁷⁵, aby byla vůbec schopná přijmout další státy.⁷⁶

Washington Institute Policy Focus, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/secularism-and-foreign-policy-in-turkey-new-elections-troubling-trends> (10. 4. 2012).

⁷¹ Již v roce 2001 popsal odpor vůči členství Turecka v EU velmi výstižně budoucí ministr zahraničí Ahmet Davutoglu, když se své knize *Strategická hloubka* uvedl: „*Evropa považuje Turecko za islámské centrum východu, ekonomicky a politicky za rozšíření jihu. Z tohoto důvodu je Turecko bráno za těžce absorbovatelnou část a Evropa se tak brání říci 'ano' jeho plnému členství, zatímco nechává vzájemné vztahy v nejistotě a vypočítává potenciální náklady, pokud by řekla 'ne'.*“ DAVUTOGLU, Ahmet: *Stratejik Derinlik*. Istanbul, Küre Yayınları 2001, s. 549.

⁷² ILGAZ, Mahir – TOYGÜR, Ilke: *EU-Turkey Accession Negotiations: the State of Play and the Role of the New Turkish Foreign Policy*. www.realinstitutoelcano, http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011 (1. 12. 2012).

⁷³ KADLECOVÁ, Adéla: *Turecko na cestě do EU: proces s otevřeným koncem*. Revue Politika, 3, 2005, č. 6-7. (www.revuepolitika.cz)

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Například přenastavit své fungování, tj. revidovat primární právo, finanční rámec a učinit kroky nezbytné k redefinování některých svých politik.

⁷⁶ ILGAZ, Mahir – TOYGÜR, Ilke: *EU-Turkey Accession Negotiations: the State of Play and the Role of the New Turkish Foreign Policy*. www.realinstitutoelcano, http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011 (1. 12. 2012).

Q7f Please tell me if you have a very favorable, somewhat favorable, somewhat unfavorable or very unfavorable opinion of: f. The European Union							
		Very favorable	Somewhat favorable	Somewhat unfavorable	Very unfavorable	DK/Refused	Total
Turkey	Spring, 2010	4	24	12	45	14	100
	Spring, 2009	4	18	9	50	20	100
	Spring, 2007	5	22	14	44	15	100
	March, 2004	22	36	15	20	7	100

Tabulka 3 - názor na EU⁷⁷

Q10 How do you feel about our country becoming a member of the EU? Do you strongly favor, favor, oppose or strongly oppose our country becoming a member of the EU?							
		Strongly favor	Favor	Oppose	Strongly oppose	DK/Refused	Total
Turkey	Spring, 2010	16	38	18	22	7	100
	May, 2005	31	37	12	15	5	100

Tabulka 4 - podpora členství v EU⁷⁸

Nejen v Evropě však klesá podpora členství Turecka v EU. V Turecku se tomu děje obdobně, když pozitivní názor na Unii klesá z 58 % (rok 2004) na 27 % (rok 2007) a také podpora členství u turecké veřejnosti klesá z 68 % (2005) na 54 % (2010) – viz Tabulka 3 a Tabulka 4. Öniş z tohoto viní turecká média, když říká, že EU byla v době ústavní krize vylíčena jako „nezajímavý, krize produkující projekt.“⁷⁹ Tento pokles podpory musel nutně ovlivnit politickou vůli vlády. Vláda také čelila odporu členství z řad některých elit, a tak bylo ze strany vlády nutné změnit rétoriku ohledně Unie. Podle odborníků tak došlo k rozdělení přístupového procesu na část politickou a část technickou. Právě technická část umožnila, aby nedošlo k úplnému zastavení vyjednávacího procesu. Od roku 2006 se totiž politická rétorika ohledně členství nezměnila – stále platí, že zde není taková politická vůle být členem jako dřív, na

⁷⁷ *Turks Downbeat About Their Institutions*. Pewresearch.org, <http://pewresearch.org/pubs/1720/poll-turkey-referendum-constitution-confidence-institutions-erdogan-negative-rating-nations> (26. 10. 2010).

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ ÖNIS, Ziya: *Recent Foreign Policy Attitudes in Turkey: How to Reverse the Gradual Shift Away From Europeanization?* www.diis.dk, <http://www.diis.dk/graphics/publications/briefs2008/recent%20foreign%20policy%20attitudes%20in%20turkey.pdf> (20. 9. 2010).

druhou stranu technická stránka pokročila, i když pomalu. Pod stránkou technickou si můžeme představit například to, že Turecký generální sekretariát pro vztahy s EU si vytyčil, že dokončí harmonizaci všech kapitol do roku 2014. Proto byl také v roce 2009 Národní program pro harmonizaci *acquis* revidován, došlo ke jmenování nového hlavního vyjednavče a Generální sekretariát byl značně posílen povoláním stovek nových odborníků.⁸⁰

Důvodů pro stagnaci ve vyjednávání je na straně Turecka několik. Jedním z nich je samotný proces harmonizace, tedy sladování vnitrostátních předpisů s předpisy EU. Jedná se o zdoluhavý proces a také finančně velmi nákladný, což vede k odporu vůči členství, zejména pokud to srovnáme nejistotou členství Turecka v EU. K poklesu podpory na turecké straně a také pobouření zastánců tureckého členství vedl případ neférového jednání, týkající se pohybu za prací. Zatímco dočasná omezení jsou poměrně běžná, v případě Turecka existovala možnost, že budou nuceni přijmout trvalé omezení. „*Turecko by se tak ocitlo na úrovni speciálního partnerství, i když by se stalo plnohodnotným členem Unie.*“⁸¹

Dalším z problémů, které měly a stále mají za důsledek pomalá jednání mezi Uníí a Tureckem, je Kypr. Pomineme-li několik let táhnoucí se spory, pak Turecko přijímalo s nechtí, že některé členské státy využily Kypru, aby tak mohly zpomalit anebo úplně zastavit přístupová jednání s Tureckem. Evropští lídři se tak například jednotně shodli na tom, že nedojde k otevření osmi kapitol a ani k prozatímnímu uzavření jakékoli kapitoly, dokud Turecko nesplní závazky vyplývající pro něj z Dodatkového protokolu (rozšiřuje se jím celní unie na Kypr)⁸². Turecko od Unie navíc očekávalo vstřícnější

---

⁸⁰ ILGAZ, Mahir – TOYGÜR, Ilke: *EU-Turkey Accession Negotiations: the State of Play and the Role of the New Turkish Foreign Policy*. www.realinstitutoelcano.org,

http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011 (1. 12. 2012).

⁸¹ ÖNIS, Ziya: *Recent Foreign Policy Attitudes in Turkey: How to Reverse the Gradual Shift Away From Europeanization?* www.diis.dk,

<http://www.diis.dk/graphics/publications/briefs2008/recent%20foreign%20policy%20attitudes%20in%20turkey.pdf> (20. 9. 2010).

⁸² Turecko argumentuje tak, že splnilo závazky pro něj z toho plynoucí, tedy že neexistují omezení na samotné zboží vyprodukované na Kypru, jen se jedná o blokování přepravy z přístavů Kyperské republiky. EU však trvá na tom, že v důsledku jde o totéž. ILGAZ, Mahir – TOYGÜR, Ilke: *EU-Turkey Accession Negotiations: the State of Play and the Role of the New Turkish Foreign Policy*. www.realinstitutoelcano.org,

jednání vzhledem k tomu, že se EU zavázala splnit sliby, které dala tureckým Kypřanům díky jejich spolupráci při řešení konfliktu pod záštitou Organizace spojených národů.⁸³

Za další klíčový důvod můžeme považovat rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) v době, kdy se AKP těšila po volbách 2007 obrovské podpoře. Zásadní politickou agendou AKP totiž byla otázka náboženské svobody. ESLP však judikoval, že oblast působení nábožensky zaměřené strany je v rámci EU omezená. Právě tohle rozhodnutí bychom mohli označit za rozhodující v postoji AKP vůči EU. AKP však, posilněna úspěšnými volbami, rozhodla prosazovat „náboženskou svobodu“ bez ohledu na nálady ve společnosti. Skrze ústavní dodatek bylo například povoleno nosit na univerzitách pokrývku hlavy, což vyvolalo obrovskou vlnu nevole ve společnosti a zapříčinilo její polarizaci. Vše vyvrcholilo soudním procesem proti AKP v roce 2008, kdy byla AKP obviněna z porušování sekulárního ústavního pořádku. Ústavní soud ji jako stranu nezrušil, byly jí však uloženy peněžité tresty. Tohle rozhodnutí nakonec vyústilo v otevření nových vztahů s EU.⁸⁴

Odraz této politiky a změn v přístupu k EU se odrazil také ve společnosti. Následující Graf 6 přesně koresponduje s výše popsanou politickou situací. Zatímco v roce 2004 byla EU viděna pozitivně u 58 % turecké populace, její podpora začíná postupně klesat a v roce 2009 je vůbec nejnižší – 22 %. Od té doby se pozitivní vnímání EU zvýšilo na 28 %. To však zdaleka nedosahuje podpory, které se EU u Turků těšila před sedmi, resp. šesti lety.⁸⁵ Tento stav vystihla Adéla Kadlecová v Revue Politika již v roce 2005, kde konstatuje, že *„problém nastane, pokud se v kontextu zmrazení ratifikačního procesu evropské ústavy začátek samotných jednání o vstupu oddálí, jednání se budou prodlužovat a efekt bezprostředního růstu životní úrovně se nedostaví.*

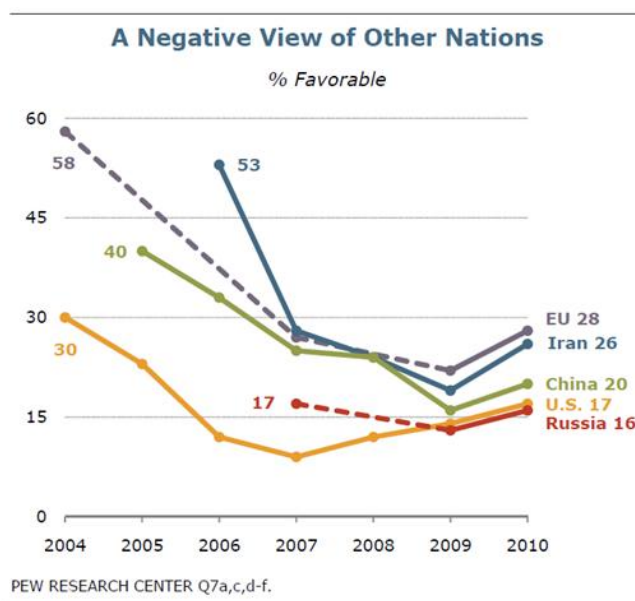
http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011 (1. 12. 2012).

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Další průzkumy týkající se důvěryhodnosti Unie u Turků, znalost fungování EU např. zde: DOMANIC, Seda: *Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?* www.europeum.org, <http://www.europeum.org/doc/pdf/864.pdf> (15. 10. 2011).

*Pak lze očekávat zklamání, pokles podpory členství v EU a druhotně i pokles podpory Erdogana a AK.*⁸⁶

Graf 6 – náhled na EU⁸⁷

Výše zmíněné důvody bezpodmínečně vedly k deziluzi a celkové nespokojenosti ohledně členství v EU. Došlo tak ke zpomalení, dalo by se říct i stagnaci, ve vyjednávání Turecka a EU. Někteří však těmto příčinám nepřisuzují, že měly za důsledek ochlazení evropsko-tureckých vztahů. Za důvod stagnace pokládají nástup nového ministra zahraničí v roce 2009 Ahmeta Davutogla. Ten přišel s vlastním konceptem zahraniční politiky a někteří tvrdí, že „členství v EU v něm již není prioritou“.⁸⁸ Davutoglu problematiku přijímání Turecka v Evropě a tedy důvod pro jiný přístup k zahraniční politice pojmenoval výstižně, když řekl, že „Turecko nemůže

⁸⁶ KADLECOVÁ, Adéla: *Turecko na cestě do EU: proces s otevřeným koncem*. Revue Politika, 3, 2005, č. 6-7. (www.revuepolitika.cz)

⁸⁷ *Turks Downbeat About Their Institutions*. Pewresearch.org, <http://pewresearch.org/pubs/1720/poll-turkey-referendum-constitution-confidence-institutions-erdogan-negative-rating-nations> (26. 10. 2010).

⁸⁸ ILGAZ, Mahir – TOYGÜR, Ilke: *EU-Turkey Accession Negotiations: the State of Play and the Role of the New Turkish Foreign Policy*. [www.realinstitutoelcano.org](http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011), http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011 (1. 12. 2012).

*neustále čekat, až se mu otevřou dveře do Evropy, potřebuje se věnovat širší zahraniční politice využíváním své geostrategické výhody.*⁸⁹

3.2.1. Současný koncept zahraniční politiky

V této kapitole chci uvést základní teze, týkající se turecké zahraniční politiky současnosti, respektive od nástupu Ahmeta Davutogla na post ministra zahraničí v roce 2009, neboť se jedná o stěžejní východiska, na kterých je současná zahraniční politika založena.

Jak již bylo výše zmíněno, atmosféra jak na domácí, tak na zahraniční scéně je v 90. letech značně nejistá. Turecko se především spoléhalo na využití vojenské síly vůči blízkovýchodním sousedům a vyhledávalo spojení se svým prozápadním partnerem – Izraelem. Zahraniční politika byla vedena především armádou, jež měla dostatečný rozhodovací vliv (pokud například pomineme rozhodnutí prezidenta Özala ohledně účasti na válce v Perském zálivu).⁹⁰

Tohle se však mění s příchodem Ahmeta Davutogla. Dřívější poradce premiéra začíná prezentovat nový přístup k turecké zahraniční politice, když říká, že „*Turecko od roku 2002 uplatňuje politiku nulových problémů vůči svým sousedům,*“ která je založena na politické a hospodářské spolupráci. To se projevuje především v otevřenějších vztazích se zeměmi jako Sýrie či Řecko, se kterými měli Turci vždy problematické vztahy, až po snahu o rozvoj vzájemných vztahů mezi státy černomořské oblasti, Rusko nevyjímaje. Navíc jsou záležitosti týkající se zahraniční politiky podrobeny veřejné debatě a dřívější neměnné postoje vůči určitým otázkám se začínají řešit (např. Kypr, vztahy s Arménií, Kurdové).⁹¹ Yaprak Gürsoy ve svém článku vnímá význam tohoto typu přátelských vztahů také ve smyslu aktivní účasti Turecka v sousedních regionech. „*Turecko hraje roli zprostředkovatele a mírutvorce jak na Balkáně, tak také na Kavkaze a Blízkém východě.*“ Sám Davutoglu zdůrazňuje „*rytmickou diplomacii*“ jako klíčový

---

⁸⁹ MURINSON, A.: c.d., s. 952.

⁹⁰ BAC, Meltem Müftüleri - GÜRISOY, Yaprak: *Is There a Europeanization of Turkish Foreign Policy? An Addendum to the Literature on EU Candidates.* Turkish Studies, 11, 2010, č. 3, s. 414.

⁹¹ ÖNIS, Ziya: *Recent Foreign Policy Attitudes in Turkey: How to Reverse the Gradual Shift Away From Europeanization?* www.diis.dk,

<http://www.diis.dk/graphics/publications/briefs2008/recent%20foreign%20policy%20attitudes%20in%20turkey.pdf> (20. 9. 2010).

prvek této nové zahraniční politiky,⁹² tedy vyvolání řady diplomatických iniciativ, „které mají zvýšit profil země jako výrazného hráče v řešení vážných mezinárodních problémů.“⁹³

Ahmet Davutoglu přijal post ministra zahraničí v roce 2009, jako nástupce Aliho Babacana. Rozhodně jej však nelze považovat za nováčka v této oblasti politiky. Kromě toho, že je profesorem mezinárodních vztahů, byl také premiérovým poradcem pro zahraniční politiku. A právě koncept „strategické hloubky“, který z mostu ministra zahraničí prosazuje, formuloval již jako premiérovův poradce. Jedná se o přístup založený jak na hloubce geografické, tak historické.⁹⁴ Turecko, jak říká, „by totiž mělo využít své geografické polohy a sekulární muslimské demokracie k vystavění mostů mezi Evropou, Kavkazem a Blízkým Východem.“⁹⁵ Tento přístup k zahraniční politice byl od nastupujícího Davutogla očekáván, protože své názory dává najevo již o několik let dříve. Konkrétně ve vydání Strategické hloubky v roce 2001 se snaží najít pro Turecko cestu, jak se na mezinárodním poli vyrovnat se situací po Studené válce. Jeho přístup k zahraniční politice je podpořen také fakty, že „v Turecku je více Bosňanů než v Bosně a Hercegovině, více Albánců než v Kosovu, více Ččenců než v Ččensku, více Abcházců než v Abcházii a významný počet Azerbajdžánců a Gruzínců, navíc také značný počet dalších národností z okolních států. Jakékoli konflikty, které se s těmito státy odehrávají, pak mají vliv na jejich obyvatele v Turecku, a tak také přímý účinek na domácí politiku Turecka.“⁹⁶

---

⁹² BAC, M. M. – GÜRISOY, Y.: c.d., s. 415.

⁹³ V současnosti se jedná např. o zprostředkování jednání mezi Izraelem a Sýrií, jednání o jaderném programu v Istanbulu v lednu 2011, turecko-katarská iniciativa řešení krize v Libanonu v lednu 2011 a jistě sem můžeme zapojit také trilaterální jednání Turecka, Bosny a Hercegoviny a Srbska, resp. Chorvatska – více dále). Zdroj: THIM, Michal: *Turecká zahraniční politika a volby 2011: politika (ne)nulových problémů?* Asociace pro mezinárodní otázky, http://nccu.academia.edu/MichalThim/Papers/1001449/Turecka_zahranicni_politika_a_volby_2011_politika_ne_nulovych_problemu (19. 4. 2012).

⁹⁴ MURINSON, Alexander: *The strategic depth doctrine of Turkish foreign policy*. Middle Eastern Studies, 42, 2006, č. 6, s. 947.

⁹⁵ HILABI, Amer: *The FP Top 100 Global Thinkers*. www.foreignpolicy.com, http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/11/29/the_fp_top_100_global_thinkers?page=0,6 (2. 2. 2012).

⁹⁶ DAVUTOGLU, Ahmet: *Turkey's Zero Problems Foreign Policy*. www.foreignpolicy.com, http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/05/20/turkeys_zero_problems_foreign_policy (20. 6. 2011).

Turecko tedy usiluje o dobré vztahy i se zeměmi Blízkého východu, Balkánu nebo Kavkazu, resp. alespoň se pokouší zneutralizovat vzájemné vztahy. Na začátku 21. století se tak snažilo jednat „v souladu se svou historickou a geografickou polohou. V tomto smyslu zůstává strategické spojení se Západem naprosto slučitelné s angažovaností, kromě jiného, v Iráku, Íránu, na Kavkaze, v blízkovýchodním mírovém procesu, v Afghánistánu.“⁹⁷ Otázkou však je, zda tato „slučitelnost“ prozápadní politiky a politiky nulových problémů je skutečně možná, či zda je to pouze „zbožné přání“ tureckého ministra zahraničí. Pokud se na tuto diverzifikaci zahraniční politiky Turecka podíváme ze strany EU, pak by pro Unii mohlo být jen přínosem, pokud by měla takového člena, který by byl schopen konstruktivně přispět k řešení krizí a konfliktů v různých, zejména Unii blízkých, regionech.⁹⁸ Není také od věci, že Turecko by tak Unii posloužilo jako dobrá alternativa pro uplatňování vlivu v zemích s ním sousedících.⁹⁹

Pokud bych měla posoudit, kdy se začíná zahraniční politika Turecka měnit, pak bych za klíčový označila rok 2005 (který také zkoumám jako zlomový), resp. 2006, kde se již výrazněji projevují příčiny stagnujících jednání mezi EU a Tureckem. Nástup A. Davutogla byl jistě také mezníkem, ale jeho jmenování do funkce ministra zahraničí již jen završilo snahu Turecka o jiné, silnější, postavení na mezinárodním poli. Rok 2009 byl tedy zásadní v tom směru, že do funkce nastoupil A. Davutoglu, od kterého se tato politika očekávala, a on se ji tak mohl intenzivněji snažit uvádět do praxe. Ovšem, jak již bylo zmíněno, je jeho koncept znám již mnohem dříve, a proto se na něj také samotný Davutoglu odvolává a již od roku 2002 (resp. nástupu AKP) ho považuje za uplatňovaný.

---

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Podrobněji se k postupu Turecka vyjádřil Evropský parlament ve svém usnesení, kde zdůraznil např. možnou roli Turecka při demokratizačním procesu v Íránu. Blíže viz *European Parliament resolution on Turkey's 2010 progress report*. www.europarl.europa.eu, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2011-0156&format=XML&language=EN> (30. 11. 2012).

⁹⁹ ILGAZ, Mahir – TOYGÜR, Ilke: *EU-Turkey Accession Negotiations: the State of Play and the Role of the New Turkish Foreign Policy*. www.realinstitutoelcano.org, http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011 (1. 12. 2012).

4. Zahraniční politika Turecka vůči zemím na Balkáně

Tuto kapitolu bych označila za cíl celé práce, neboť v ní chci analyzovat zahraniční politiku Turecka vůči vybraným balkánským zemím, tj. zemím neunijním a tím také potvrdit či vyvrátit hypotézu stanovenou v úvodu práce, tedy že Turecká zahraniční politika vůči těmto zemím je důsledkem zeslabení zájmu Turecka o EU. Podkapitola rozhodně nemá za cíl popsat či na několika stranách přibližovat historické vazby Turecka, resp. dřívější Osmanské říše, k Balkánu. Chci se zaměřit na současný vývoj turecko-balkánských vztahů, a protože se jedná o případovou studii, tak na konkrétních ukazatelích přiblížit vliv Turecka na tyto země.

Ještě než se budu věnovat tomuto směru působení turecké zahraniční politiky, uvedu body, které nesmíme opomenout. Musíme si uvědomit jasné rozdíly mezi ekonomikou Turecka 90. let a tou současnou (viz předchozí kapitoly). Turecko, vnitřně slabé, nemohlo mít v té době (90. léta, resp. například jejich počátek v době před zahájením jugoslávských válek) tak silné postavení, aby mohlo ovlivňovat zahraniční politiku tak, jak si (možná) představovalo (a snažilo se činit). To se nyní výrazně změnilo, a proto bych právě ekonomickou a stabilní politickou situaci Turecka označila za zásadní ve formování turecké samostatné zahraniční politiky. Otázku armádní moci bych v tomto případě upozadila, neboť její vliv, ani v 90. letech, ani v současnosti, vůči Balkánu není tak zásadní. Co se týče 90. let, jednalo se spíše o politická rozhodnutí (podpora Bosny) a armáda zde významnou měrou nezasahovala. Podobně je tomu také nyní, kdy vidím zahraničněpolitickou provázanost zejména na poli historicko-kulturním, tudíž politickém, a nikoli se zásadním vlivem armády, jak je tomu např. u států, které sousedí s jihovýchodem Turecka – uplatňování tzv. „soft power“ vůči Balkánu.

Ahmet Davutoglu vychází při formování zahraniční politiky na Balkán z teze, že *„jsou společností (turecká společnost, resp. Turecko) s historickou hloubkou a vše, co je na tomto základu vytvořené, ..., se může projevit později.“*¹⁰⁰ A. Davutoglu tedy vyzývá k *„historické zodpovědnosti“* vůči Balkánu, Kavkazu a Blízkému východu při formulaci zahraniční politiky a zdůrazňuje, že při zvýšené míře globalizace a možnostech využití vzájemné komunikační, ekonomické a společenské provázanosti, by mělo Turecko

---

¹⁰⁰ MURINSON, A.: c.d., s. 952.

využít možnosti znovu se zajímat o tyto oblasti.¹⁰¹ A tak zatímco někteří argumentují, že turecký zájem o Balkán jen reflektuje úsilí Ankary vytvořit alternativu k členství v EU, jiní věří, že Turecko jednoduše staví na dosavadních vazbách k tomuto regionu.¹⁰² Druhou domněnku podporuje fakt, že pro Turecko je členství v EU stále prioritou.

4.1. Ekonomická a mezinárodněprávní spolupráce

V této podkapitole chci zmínit mezinárodně právní provázanost Turecka a vybraných balkánských zemí. Nebudu zde tedy zmiňovat soukromoprávní smlouvy, ale smlouvy uzavřené na mezinárodní úrovni. Tomuto se věnuji z toho důvodu, že právní propojení s ostatními zeměmi také odráží zahraniční politika daných států. Dále uvedu ekonomické ukazatele jako je export a import mezi zeměmi a neopomenu zmínit přímé zahraniční investice Turecka do vybraných zemí, které také patří mezi ukazatele ekonomického propojení zemí. Ekonomickou a právní spolupráci uvádím v jedné kapitole z toho důvodu, že právní spolupráce je založena především na obchodních dohodách, které mají jistě vliv na spolupráci ekonomickou.

Na začátek je nutné zmínit, že po parlamentních volbách v červnu 2011 došlo k restrukturalizaci ministerstev. Předně bylo zrušeno ministerstvo zahraničního obchodu. Část jeho kompetencí přešla na nově vzniklé ministerstvo hospodářství¹⁰³. Dalším novým ministerstvem je ministerstvo cel a obchodu¹⁰⁴. Aby určení toho, které ze státních orgánů mají vliv na ekonomiku Turecka, je nutné zmínit také Podsekretariát úřadu premiéra pro finance pod vedením místopředsedy vlády Aliho Babacana (mj. předchůdce Ahmeta Davutogla). Do jeho působnosti spadají významné orgány, instituce

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 952.

¹⁰² HAMIDI, Lavdim: *Turkey's Balkan Shopping Spree*. www.balkaninsight.com, <http://www.balkaninsight.com/en/article/turkey-s-balkan-shopping-spree> (15. 3. 2012).

¹⁰³ Ministerstvo hospodářství odpovídá mj. za tyto oblasti: podpora exportu včetně sítě ekonomických a obchodních diplomatů v zahraničí, jakož i celková zahraničně-obchodní politika, dále obchodní a ekonomické vztahy na bilaterální, regionální a multilaterální úrovni, např. za spolupráci s relevantními mezinárodními organizacemi (WTO, OECD, EU, MERCOSUR, EFTA EUROMED aj.). Zdroj: *Turecko: Zahraniční obchod země*. www.businessinfo.cz, <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-zahranicni-obchod-zeme/6/1000802/#sec6> (16. 3. 2012).

¹⁰⁴ Ministerstvo cel a obchodu má na starosti zejména výkon celní správy, celní tarify, výběr cel. Zdroj: Tamtéž.

a státní agentury, např. Centrální banka, Turecká rozvojová banka, Turecká exportní banka, Capital Markets Board of Turkey (kapitálové trhy), Bankovní regulační a dozorová agentura.

Důležitým mezníkem je také vydání nařízení 12/2004, jež umožnilo vznik státem certifikovaných, velkých kapitálových společností zahraničního obchodu (zkratka FTCC – Foreign Trade Capital Company). Ze strany státu jsou tedy nastavena určitá kritéria, která daná firma musí splňovat, aby mohla být do seznamu zapsána. Je tím například splacený kapitál ve výši alespoň dvou milionů tureckých lir a roční dosahovaný objem exportu přes 100 milionů dolarů. Další provázaností státu a podniků je povinné členství v hospodářských komorách, přičemž na podnikatelské úrovni existuje mnoho sdružení exportérů, jež jsou zaštiťována Sněmem tureckých exportérů.¹⁰⁵

Když se budeme věnovat zkoumaným zemím, pak pokud začneme investicemi (ze strany Turecka), můžeme říci, že se pohybují v řádech milionů eur. Nejvíce se turečtí investoři zaměřují na telekomunikace, dopravní infrastrukturu a bankovní sektor.¹⁰⁶ Dále jsou s těmito zeměmi (resp. s Albánií, BaH, Černou Horou, Srbskem, Makedonií a Chorvatskem) sjednány bilaterální smlouvy o volném obchodu, kromě Kosova.¹⁰⁷ Erdogan však při své první návštěvě Prištiny v listopadu 2010 vyzdvihl, že obchod mezi Tureckem a Kosovem se v minulých dvou letech zdvojnásobil (z 90,8 milionů eur v roce 2010 na téměř 259 milionů eur v roce 2009). Vzájemný obchod sice stoupá, ale vznikajícím problémem je dle Ilira Dedy, bývalého ředitele Kosovského institutu pro politický výzkum a rozvoj, důsledek tureckých investic. Kosovo totiž zadává hlavní zakázky Turecku, čímž je zapříčiněn odchod německých a francouzských společností ze země. Kosovo tak ztrácí „evropské přátele“ a kritéria pro přijetí do EU by se tak mohla stát náročnějšími. Abdulla Hamiti, vedoucí Orientálních studií na Univerzitě v Prištině, tohle odmítá s tím, že pro Ankaru je stále hlavním cílem přistoupení k Evropské unii.

---

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ HAMIDI, Lavdim: *Turkey's Balkan Shopping Spree*. www.balkaninsight.com, <http://www.balkaninsight.com/en/article/turkey-s-balkan-shopping-spree> (15. 3. 2012).

¹⁰⁷ *Countries and Regions - Balkans: Balkans Regional Information*. www.economy.gov.tr, <http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&region=9> (15. 3. 2012).

Proto argumentace, že úzké vztahy mezi Tureckem a Kosovem jsou „*krokem z Evropy*“, zde prý nejsou na místě.¹⁰⁸

Podle Erdogana je Turecko stále připravené podnikat další kroky k zajištění „*stability regionu a Balkánu*.“¹⁰⁹ Bývalý turecký velvyslanec v Srbsku Suha Umar označuje právě Srbsko za „*klíčovou zemi pro udržení stability v regionu*.“¹¹⁰ Při pohledu na přímé zahraniční investice do Srbska však zjistíme, že Srbsko rozhodně nepatří k zemím, kam by se většina tureckých přímých zahraničních investic šla. Umar sice poukazuje na tři turecké firmy (Kolin, Makwol a Juksel), které se zavázaly k výstavbě 445 km dlouhé dálnice, jež by vedla s Bělehradu přes Sandžak do Baru (Černá Hora), ale ve srovnání s investicemi např. do Makedonie jde jen o nepatrnou část. Za povšimnutí však stojí záměr značně investovat do sice neklidné, avšak z většiny muslimské oblasti Sandžak, která leží zčásti právě v Srbsku a zčásti v Černé Hoře. Tento případ dle mého jasně ukazuje, že Turecko účelově investuje hlavně do vybraných regionů, tj. takových, ve kterých žije významný podíl muslimského obyvatelstva. S tímto se také, co se týče případu Srbska, ztotožňuje Darko Tanaskovič, dříve mj. velvyslanec v Ankaře. Vidí turecké zájmy v Srbsku jako jasně pro-muslimské, když říká, že „*Srbsko není tureckým privilegovaným partnerem v tomto regionu. Tato pozice patří Bosně a Hercegovině a Albánii, stejně jako muslimským komunitám v dalších státech Balkánu, které jsou stálou základnou a zdrojem regionálního tureckého vlivu*.“¹¹¹ Opačný názor však prezentuje například již zmiňovaná Abdulla Hamiti, který tvrdí, že „*volný trh nerozlišuje ideologii nebo politiku*.“¹¹²

Co se týče mezinárodních smluv, uvedu příklad na Bosně a Hercegovině, se kterou byla smlouva uzavřena roku 2002¹¹³. Turecko začalo dohody o volném obchodu uzavírat v rámci své exportní politiky právě na podporu vývozu. Pokud budu citovat ze smlouvy, pak strany vidí ekonomickou integraci „*jako důležitý rozměr stability na evropském kontinentu a jsou připraveny spolupracovat při hledání způsobů a*

---

¹⁰⁸ HAMIDI, Lavdim: *Turkey's Balkan Shopping Spree*. www.balkaninsight.com, <http://www.balkaninsight.com/en/article/turkey-s-balkan-shopping-spree> (15. 3. 2012).

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Nutno podotknout, že tato smlouva ještě nebyla uzavřena za vlády AKP. Protože se však všechny smlouvy nesou v podobném duchu (i ty za vlády AKP), cituji ze smlouvy s Bosnou a Hercegovinou.

prostředků k posílení tohoto procesu“. Dále se shodují na tom, že jejich přáním je „*posílit vazby a rozšířit vztahy navázané v minulosti*.“ Je také připomenuta Dohoda o přidružení Turecka k Evropskému hospodářskému společenství a také Stabilizační a asociační proces do evropských struktur v případě Bosny a Hercegoviny. Dohoda o volném obchodu si klade za cíl „*vytvoření nového klimatu pro jejich hospodářské vztahy mezi stranami a především pro rozvoj obchodu a investic*“ a také „*postupně omezit překážky veškerého vzájemného obchodu v souladu s ustanoveními Všeobecné dohody o clech a obchodu z roku 1994 a Dohody o zřízení Světové obchodní organizace s cílem, aby se Bosna a Hercegovina stala jejím členem*.“ Preambuli uzavírá přesvědčení, že „*tato dohoda bude podporovat prohloubení vzájemně výhodných obchodních vztahů mezi stranami a přispěje k procesu integrace v Evropě*.“¹¹⁴ V podobném duchu se nesou také smlouvy s ostatními státy, které jsou založené na volném obchodu. Nutno poznamenat, že Turecko má tyto smlouvy uzavřené pouze s několika zeměmi, co se týče Evropy, tak jen s výše zmíněnými a se zeměmi EFTA, tedy se zeměmi, jež nejsou členy EU. Několik smluv, které měly v současnosti již členské státy EU s Tureckem dohodnuty, musely být právě kvůli jejich přístupu do EU zrušeny.

Pokud bychom, pro účely práce, srovnali počet smluv uzavřených na mezinárodně-ekonomické úrovni před rokem 2005 a po něm, nedojdeme ke zvyšujícímu se počtu takových smluv. Z celkových 25, které byly uzavřeny mezi lety 1988-2009, jich jen pět bylo uzavřeno po roce 2005. Mezinárodněprávní spolupráce se tedy v této oblasti nezvýšila. To však neznamená, že bychom z tohoto mohli dovodit závěr, že se ani spolupráce Turecka se zkoumanými zeměmi nezvyšuje.

Významným obchodním partnerem pro Turecko (v rámci zkoumaných balkánských zemí) je v současnosti Makedonie. Makedonie byla již v 90. letech společně s Bulharskem zemí, kam se obracel turecký investiční zájem. V současnosti je podle tureckého Ministerstva hospodářství celková cena za projekty učiněné v Makedonii 832 milionů dolarů. Mezi lety 2002-2011 proběhlo z turecké strany za 180 milionů dolarů přímých zahraničních investic v porovnání s pouhými třemi milióny dolarů v daném období ze strany Makedonie. V roce 2008 navíc byla založena Turecko-

---

¹¹⁴ *Free Trade Agreement Between Turkey and Bosnia and Herzegovina*. Dostupné z: [www.worldbank.org, http://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/Turkey-BosniaHerzegovina.pdf](http://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/Turkey-BosniaHerzegovina.pdf) (25. 7. 2011).

makedonská obchodní komora (MATTO)¹¹⁵, která je nezávislou organizací. MATTO vyhledává další investiční a obchodní příležitosti mezi Makedonií a Tureckem. Provádí pravidelné analytické výzkumy a sbírá makroekonomická data, která by mohla být využitelná zahraničními investory. Dále může poskytovat právní poradenství a asistenci v záležitostech týkajících se právě obchodu. Organizace také překládá oficiální obchodní dokumenty a poskytuje služby pro získání víz a pracovních povolení pro zahraniční obchodníky.¹¹⁶ Makedonie je z vybraných zemí tou, ve které Turecko zatím uspořádalo nejvíce obchodních záměrů (zatím 21). Další ze zemí s největším počtem uskutečněných projektů je Albánie (celkem 19) o celkovém objemu finančních prostředků čítajících 717 milionů dolarů. V neposlední řadě pak Chorvatsko s „pouhými“ třemi projekty z turecké strany, zato v celkové hodnotě 787 milionů dolarů.

Co se týče porovnání přímých zahraničních investic¹¹⁷, pak lze z dostupných dat určit, že v tomto případě opět „vede“ Makedonie, za ni se řadí BaH s vyšší přímých zahraničních investic mezi lety 2002-2010 v hodnotě 116 milionů dolarů.¹¹⁸ Právě BaH byla ještě v roce 2010 uváděna jako země, kam putuje nejvíce¹¹⁹ přímých investic

---

¹¹⁵ Více na oficiálních stránkách této komory: <http://matto.com.mk/> (v této době však nebyla dostupná anglická verze).

¹¹⁶ *Balkananalysis.com Briefing with Chamber of Commerce of Macedonia and Turkey, March 2011.* www.balkananalysis.com, <http://www.balkananalysis.com/briefings/balkananalysis-com-briefing-with-chamber-of-commerce-of-macedonia-and-turkey-march-2011/> (15. 3. 2012).

¹¹⁷ Přímá zahraniční investice (FDI): dle Mezinárodního měnového fondu a OECD je sem zařazena každá mezinárodní investiční aktivita, která zohledňuje sídlo daného subjektu v jedné ekonomice za účelem prokázání trvalého zájmu o zřízení jiného subjektu se sídlem v jiné ekonomice. Viz *Přímé zahraniční investice*. www.businessinfo.cz, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podpora-investic/prime-zahranicni-investice/1000497/55083/> (20. 3. 2012).

¹¹⁸ *Countries and Regions - Balkans - Bosnia Herzegovina: Bosnia Herzegovina.* www.economy.gov.tr, <http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=BA&region=9> (16. 3. 2012).

¹¹⁹ Naopak zemí, kam plyne nejméně přímých investic v rámci Balkánu, bylo Srbsko (k roku 2010) – dle: HAMIDI, Lavdim: *Turkey's Balkan Shopping Spree.* www.balkaninsight.com, <http://www.balkaninsight.com/en/article/turkey-s-balkan-shopping-spree> (15. 3. 2012).

Údaje tureckého ministerstva hospodářství se liší. Uvádí „jen“ přímé investice v letech 2002-2011, tj. 32 milionů dolarů. Tím by se však Srbsko řadilo před Černou Horu, u které jsou uváděny přímé investice mezi lety 2002-2010 ve výši 11 milionů dolarů (a nepředpokládám, že by v roce 2011 narostly natolik, že by se ČH ocitla před Srbskem). Pro srovnání: *Countries and Regions - Balkans - Montenegro:*

Montenegro. www.economy.gov.tr,

<http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=ME&region=9> a *Countries*

v rámci Balkánu. Turecko tak bylo čtvrtým největším investorem v BaH. Na konci roku 2008 koupilo 49 % bosenských aerolinií. Při srovnání tureckých investic v Albánii, BaH, Kosovu a Srbsku můžeme pozorovat, že z celkových investic do těchto zemí se jich více než polovina uskutečnila po roce 2005.¹²⁰ Další investice, např. s Makedonií, jsou v roce 2012 již také dohodnuty (podzemní cesta ve Skopje)¹²¹. Protože by však data k tomuto roku nebyla úplná, zahrnuji do této práce maximálně rok 2011. Pro přehlednost vkládám tabulku (Tabulka 5) s přímými zahraničními investicemi a projekty uskutečněnými tureckou stranou.

PZI a projekty			
	PZI 2002-2011	Počet projektů	Hodnota projektů
Albánie	41	19	717
Bosna a Hercegovina	135	9	80
Černá hora	11*	-	-
Chorvatsko	-	3	787
Kosovo	-	4	502
Makedonie	245	21	832
Srbsko	32	1	120

* údaj do roku 2010

PZI a hodnoty projektů jsou uváděny v milionech dolarů

Tabulka 5 - PZI a projekty¹²²

Musím však uvést, že nelze na přímé zahraniční investice nahlížet jako na veličinu, která by měla nějakým způsobem souvislost s vývojem obchodu mezi zeměmi. Podle studie Vladimíra Tomšíka, viceguvernéra České národní banky, totiž neexistuje souvislost mezi přímými zahraničními investicemi a např. exportem. „Často lze slyšet argument, že přímé zahraniční investice mohou nastartovat růst exportu (...). Tato teze

---

and Regions - Balkans - Serbia: Serbia. www.economy.gov.tr,

<http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=RS&region=9> (oba 16. 3. 2012).

¹²⁰ HAMIDI, Lavdim: *Turkey's Balkan Shopping Spree.* www.balkaninsight.com,

<http://www.balkaninsight.com/en/article/turkey-s-balkan-shopping-spree> (15. 3. 2012).

¹²¹ MARUSIC, Sinisa Jakov: *Turks to Build Underground Boulevard in Skopje.* www.balkaninsight.com,

<http://www.balkaninsight.com/en/article/turks-to-build-skopje-s-underground-street> (20. 3. 2012).

¹²² Srovnání dat z tureckého ministerstva hospodářství, konkrétně údaje u jednotlivých zemí z: *Countries and Regions - Balkans.* www.economy.gov.tr,

<http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&region=9> (16. 3. 2012).

však nenalézá dostatečnou oporu v empirických datech.“¹²³ V. Tomšík mj. srovnával vývoj PZI a exportu mezi lety 1993-2005 pro Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Polsko. Z výsledných grafů lze jasně vidět, že PZI nemají na export dané země vliv.¹²⁴ Pokud bych se však měla zaměřit na obchod mezi Tureckem a těmito vybranými balkánskými zeměmi, pak lze z výsledného grafu (Graf 7) vysledovat, že hlavní nárůst obchodu proběhl právě po roce 2005, tedy v době již zmíněného ustupujícího nadšení z Evropské unie. Přesto bych upřednostnila ekonomický vliv na Balkán skrze přímé zahraniční investice (i když i obchod prokazuje jasný rozvoj obchodu zejména po roce 2005), neboť ze samotné definice PZI plyne větší zájem o tuto oblast. Jak již bylo výše zmíněno, do PZI je zařazena každá mezinárodní investiční aktivita, která zohledňuje sídlo daného subjektu v jedné ekonomice za účelem prokázání trvalého zájmu o zřízení jiného subjektu se sídlem v jiné ekonomice.

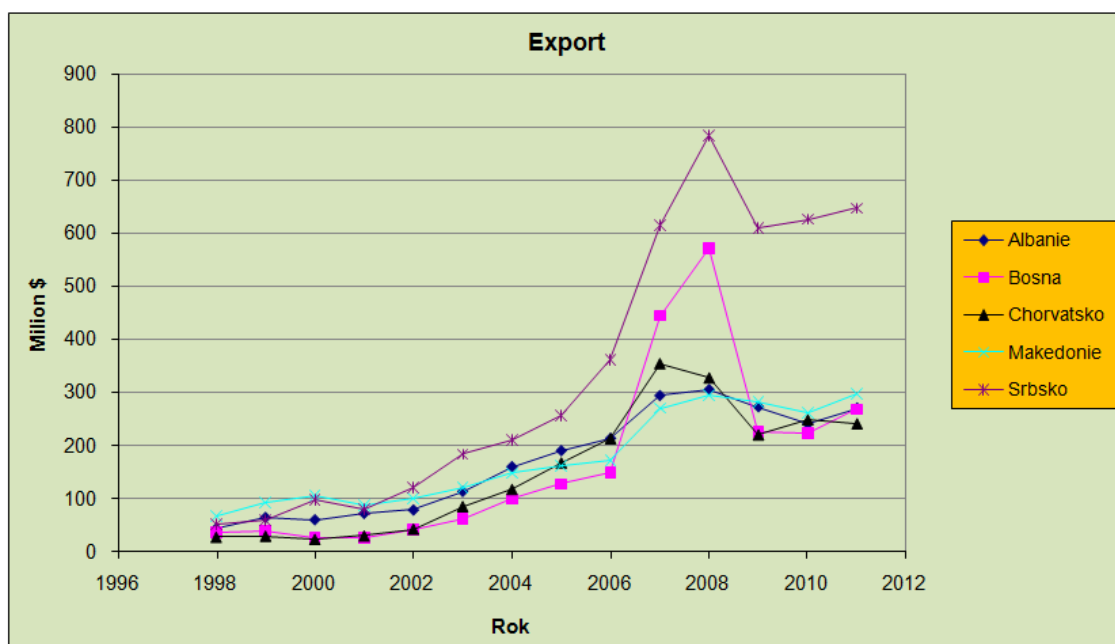
Při srovnání PZI a exportu zjistíme, že zatímco největší obchod je spojen právě se Srbskem, co se týče PZI, je Srbsko téměř na posledním místě a nejvíce se tak investuje či se zakládají projekty v zemích, kde žije muslimská většina. Výjimkou z tohoto tvrzení však jsou Chorvatsko a Makedonie. V té má pravděpodobně velký vliv zřízená obchodní komora. Důvodem pro investice do těchto zemí ze strany Turecka je však pravděpodobně také to, že obě jsou kandidátskými zeměmi. Dovoluji si říct, že Turecko tak hledá partnera(y), se kterým by mohlo společně postupovat při vyjednávání s EU a status kandidátské země bych proto označila za nejracionálnější důvod spolupráce. Podobný vývoj nyní můžeme očekávat také u Srbska, které se již také stalo kandidátskou zemí, což potvrzuje i odborník na turecko-balkánské vztahy Doga Ulas Eralp, když říká, že „*Turecko bude profitovat stále více z politické stability Srbska, především pak, pokud bude Srbsko zařazeno mezi kandidátské země.*“ Pokud se tedy, podle něj, vyvinou turecko-srbské vztahy v partnerství, „*nabídne se tureckým investorům jistě více investičních příležitostí.*“¹²⁵

---

¹²³ TOMŠÍK, Vladimír: *Zajistí přímé zahraniční investice prosperitu ČR?* In: LOUŽEK, Martin: *Zahraniční investice: Cíl hospodářské politiky?* Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2008, s. 23-24.

¹²⁴ Grafy z této studie sem nevkládám, neboť není cílem práce uvádět přesná data z ní, ale spíše uvést její závěry. Studie zde: TOMŠÍK, V.: c. d., s. 17-31.

¹²⁵ NAGY, Gergely: *Turkish Diplomacy, Economics and Political Developments: Interview with Doga Ulas Eralp.* www.balkananalysis.com, <http://www.balkananalysis.com/turkey/2011/12/09/turkish-diplomacy-economics-and-political-developments-interview-with-doga-ulas-eralp/> (10. 4. 2012).

Graf 7 - vývoj tureckého exportu¹²⁶

Pro případné další zkoumání této problematiky uvádím v příloze této práce přehled smluv, týkajících se této podkapitoly.

4.2. Politická spolupráce

Vyjmenovávání jednotlivých setkání politických představitelů není způsobem, jak se seznámit se spoluprací na politické úrovni, proto se zaměřím na zásadní události. Turecko při spolupráci s Balkánem zdůrazňuje vzájemné historické a kulturní propojení „Turecko, jako regionální země, přikládá zvláštní význam svým vztahům s balkánskými zeměmi. Historické a dobré sousedské vztahy, na základě vzájemného respektu své nezávislosti, suverenity a teritoriální integrity, stejně jako nevměšování se do vnitřních záležitostí, zakládá dobré pole pro rozvíjení vztahů ve všech oblastech.“¹²⁷

Mnoho oblastí je spravováno přes TIKu (Turecká mezinárodní agentura pro spolupráci a rozvoj) – např. kultura, vzdělávání, bezpečnost,...(viz další podkapitola). Co se dále týče spolupráce na politické úrovni, je nutné zmínit SEECF (Proces

¹²⁶ Graf zpracován na základě údajů Tureckého statistického úřadu, konkrétně: *Foreign Trade by Years*. http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4, www.turkstat.gov.tr (25. 2. 2012). Hodnoty na ose y jsou uváděny v milionech dolarů.

¹²⁷ *Relations with the Balkan Region*. www.mfa.gov.tr, <http://www.mfa.gov.tr/relations-with-the-balkan-region.en.mfa> (30. 3. 2012).

jihovýchodní ekonomické spolupráce), ve které se angažuje kromě balkánských zemí¹²⁸ právě i Turecko, a to již od roku 1996, kdy byla setkávání těchto zemí dohodnuta.

Turecko také vystupuje jako prostředník při jednáních Srbska s Bosnou a Bosny a Chorvatskem. V kontextu trilaterálních summitů (formálně konané od dubna 2010) dochází k setkávání zástupců zmíněných zemí. Můžeme jmenovat například neformální setkání konané v Istanbulu v říjnu a listopadu 2009, dále pak v Sarajevu v prosinci 2009 a Bělehradu v lednu 2010, v Ankaře v únoru 2010 a nakonec také během summitu SEECP 23. června 2010. Zejména právě politická spolupráce se Srbskem a Bosnou a Hercegovinou ze strany Turecka roste. Turecku je přiznávána aktivní role při jednání se Srbskem ohledně masakru ve Srebrenici, kdy se Srbsko omluvilo za to, že nedokázalo tomuto zabránit.¹²⁹ Některé zdroje však právě rezoluci o Srebrenici považují za „ultimátní požadavek“ vůči Srbsku ohledně jejího přijetí a vůbec označují vliv Turecka jako „přímé vměšování do vnitřních záležitostí Srbska.“¹³⁰ Dalším výsledkem těchto jednání bylo také to, že Bosna a Hercegovina jmenovala do Bělehradu svého ambasadora (jednání v Bělehradu 15. ledna 2010). Do této doby totiž BaH neměla se Srbskem žádné přímé politické vztahy, protože žádný její vyslanec v Srbsku nebyl. K prvnímu (formálnímu) trilaterálnímu summitu, iniciovanému právě Tureckem, došlo 24. dubna 2010 v Istanbulu (během předsednictví Turecka SEECP – viz níže). Právě tento summit patří k posledním výrazným krokům, které byly učiněny ke zlepšení vztahů mezi BaH a Srbskem. Došlo zde k setkání hlav států, konkrétně tedy za Turecko Abdullah Gül, za Srbsko Boris Tadič a za BaH Haris Silajdžić. Výsledkem jednání bylo podepsání Istanbulské deklarace¹³¹. Již zde Srbsko uznalo územní celistvost Bosny v rámci mezinárodně uznaných hranic a dohodlo se, že se prezident Tadič a premiér

---

¹²⁸ Konkrétně sem patří: Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Řecko, Makedonie, Rumunsko, Srbsko, Černá Hora (zakládající členové), dále Chorvatsko (od roku 2005), Moldávie (2006), Slovinsko (2010).

¹²⁹ DONAT, Gözde Nur: *Turkey's image improves in Serbia as mutual relations advance*. www.sundayszaman.com,

http://www.sundayszaman.com/sunday/newsDetail_getNewsById.action?newsId=264013 (30. 3. 2012).

¹³⁰ FILIMONOVA, Anna: *Sandžak: Nové výzvy, hrozby a vydírání Srbska*. www.zvedavec.org, <http://www.zvedavec.org/komentare/2010/09/3938-sandzak-nove-vyzvy-hrozby-a-vydirani-srbska-ii.htm> (31. 3. 2012).

¹³¹ Plné znění Istanbulské deklarace zde: *Istanbul Declaration*. www.seecp-turkey.org, <http://www.seecp-turkey.org/icerik.php?no=60> (1. 4. 2012).

Erdogan zúčastní 15. výročí masakru ve Srebrenici. Kromě tohoto se zavázali k zintenzivnění spolupráce s EU, Ruskem a USA.

V pořadí druhý trilaterální summit konaný v Srbsku v Karadjordjevu¹³² 26. dubna 2011 nepřinesl žádný konkrétní posun. Strany se "pouze" dohodly na pokračování ve spolupráci, zdůraznily nutnost zlepšení hospodářské a obchodní spolupráce a větší součinnost v oblasti vzdělávání, kultury, vědy a sportu. Pro BaH zde však byla významná slova prezidenta Srbska Tadiče, který řekl, že "*Srbsko nikdy nepodpoří referendum, které by vedlo k rozdělení Bosny a k otázce její územní celistvosti a integrity.*" Tohle tvrzení bylo jistě pozitivem ve vzájemných bosensko-srbských vztazích. Aby však mohlo být v tomto Srbsko bráno vážně, mělo by si nejdříve ujednotit vlastní zahraniční politiku. Ministrem zahraničí Srbska Vukem Jeremičem bylo totiž tohle referendum, které by mohlo v budoucnosti vést k rozdělení Bosny a Hercegoviny, nepřímě podpořeno.¹³³

Nesmím však také opomenout roli Chorvatska, které od ukončení jednání s EU v červnu 2011 přebírá aktivnější roli ve vyjednávání s BaH a Srbskem než tomu bylo dřív, a cítí se tak jako „*aktér s větší rolí v regionu*“, který se odted' začne nepochybně více angažovat.¹³⁴ Prozatím probíhají neformální trilaterální summity Bosna – Srbsko – Chorvatsko, z nichž druhý, a zatím také poslední, se uskutečnil v únoru 2012 v Jahorině (BaH).¹³⁵

Mimo tyto trilaterální summity se Turecko angažuje také v Procesu jihovýchodní evropské spolupráce (dále jen SEECP). Jedná se o spolupráci založenou na „*důvěře, dobrých sousedských vztazích a stabilitě.*“¹³⁶ Iniciativa vychází od samotných států SEECP, nejedná se tedy o iniciativu ze strany jakékoli mezinárodní organizace.

---

¹³² Naposledy se zde před 20 lety setkali za Srbsko Slobodan Milošević a za Chorvatsko Franjo Tudjman, když plánovali rozdělení Bosny a Hercegoviny.

¹³³ JELOVAC, Elma: *Destiny of Bosnia and Herzegovina: Twenty Years Later in Karadjordjevo*. www.usak.org.tr, <http://www.usak.org.tr/EN/makale.asp?id=2104> (1. 4. 2012).

¹³⁴ TÜRBEDAR, Erhan: *Trilateral Balkan Summit Held in Croatia*. www.tepav.org.tr, <http://www.tepav.org.tr/en/kose-yazisi-tepav/s/2576> (1. 4. 2012).

¹³⁵ *Balkans: Bosnia-Serbia-Croatia in trilateral talks*. Ansamed.ansa.it, http://ansamed.ansa.it/ansamed/en/news/nations/bosniaherzegovina/2012/02/03/visualizza_new.html_73787087.html (5. 4. 2012).

¹³⁶ *General Information*. www.seecp-turkey.org, <http://www.seecp-turkey.org/icerik.php?no=16> (3. 4. 2012).

K základním cílům této spolupráce patří upevnění bezpečnostní a politické situace, zesílení ekonomických vztahů a spolupráce v oblasti lidských zdrojů, demokracie, spravedlnosti a boj proti nelegální činnosti. Záměrem této součinnosti pak je umožnit svým členům zapojení do evropských a euro-atlantských struktur díky posílení dobrých sousedských vztahů mezi zeměmi a transformaci tohoto regionu v oblast „*míru a stability*“.¹³⁷ Spolupráce probíhá tak, že dochází k pravidelným setkáváním ministrů jednotlivých zemí. Každá členská země rok SEECP předsedá. Poprvé Turecko předsedalo druhý rok od vzniku SEECP, tedy v letech 1998-1999. V letech 2009-2010 se jednalo již o druhé předsednictví. Slogan tureckého předsednictví „Ze společné historie ke společné budoucnosti“ má odrážet jeho „*víru ve společnou budoucnost jihovýchodní Evropy*“.¹³⁸ Právě za jeho předsednictví došlo k podpisu Istanbulské deklarace (viz výše). Kromě SEECP existují i další organizace, zabývající se spoluprací na Balkáně, jmenovitě např. Rada regionální spolupráce (dále jen RRS)¹³⁹, jež podporuje vzájemnou spolupráci a evropskou a euro-atlantskou integraci jihovýchodní Evropy (návaznost na SEECP). Členy RRS jsou mj. státy sdružující se v SEECP, EU (zástupce za Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a za Komisi) a mezinárodní finanční instituce aktivně přispívající k podpoře regionální spolupráce SEE. Dalšími např. Regionální antikorupční iniciativa (Turecko není zemí účastnicí se této iniciativy), Migrační, azylová, uprchlická regionální iniciativa (opět se Turecko neúčastní), SELEC (Southeast European Law Enforcement Centre).¹⁴⁰

S ostatními zeměmi, jako jsou Albánie, Černá Hora, Makedonie a Kosovo, Turecko nemá dohodnuta pravidelná setkávání na politické úrovni, podobně jako je tomu v případě trilaterálních jednání se Srbskem, Bosnou a Hercegovinou a Chorvatskem. Co se týče Albánie, dochází sice k setkávání nejvyšších zástupců obou zemí, avšak většinou se jedná o obchodní jednání, jako například v říjnu a prosinci 2009, kdy Albánii navštívili společně s dalšími 200 businessmany prezident a ministr zahraničí Turecka (dále např. došlo k setkání Spojené hospodářské komise). Turecko

---

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ *The Turkish Chairmanship-in-Office of The South East European Cooperation Process.*

<http://www.seecp-turkey.org> (3. 4. 2012).

¹³⁹ Více např. na oficiálních stránkách RRS <http://www.rcc.int/>.

¹⁴⁰ www.seecp-turkey.org, <http://www.seecp-turkey.org/icerik.php?no=35> (3. 4. 2012).

Albánii vyjadřuje plnou podporu v otázce euro-atlantské integrace¹⁴¹ a věří, že se tím posílí albánská vnitřní stabilita.¹⁴²

Turecko, jak již bylo nastíněno v minulé podkapitole, je na Balkán vázáno nejen politicky, ale také ekonomicky. „*Jakákoli politická nestabilita by tak mohla ohrozit jeho ekonomickou pozici,*“¹⁴³ proto je v zájmu Turecka aktivní politická účast na nejvyšších vládních úrovních.

4.3. Kulturně-sociální spolupráce

V této třetí oblasti spolupráce Turecka a balkánských zemí je nutné zmínit především působení TIKy – Turecké agentury pro spolupráci a rozvoj, která byla založena již v lednu 1992, „*aby poskytovala pomoc především rozvojovým zemím, kde se mluví turecky a zemím, které s ním sousedí, a také aby zlepšovala spolupráci skrze projekty a programy v ekonomické, obchodní, technické, společenské, kulturní a vzdělávací oblasti.*“¹⁴⁴ TIKa byla v roce 2001 oficiálně podřazena pod premiéra a v současnosti převzala zodpovědnost za koordinaci poskytování pomoci. Došlo k podpisu protokolů o spolupráci s dalšími veřejnými institucemi, aby se tak mohly co nejlépe využít humanitární zdroje.¹⁴⁵ Protože předmětem této podkapitoly však není zkoumání činnosti TIKy, ani oblasti obchodně-ekonomické, zaměřím se sice na činnost TIKy, ale v oblasti kulturní, sociální a vzdělávací. Spolupráce v těchto oblastech je totiž zprostředkovávána právě přes TIKu. V současnosti jsou pobočky (offices) TIKy v Kosovu, Černé Hoře a Srbsku. To však neznamená, že by v jiných zemích Balkánu nepůsobila.

---

¹⁴¹ Albánie je společně s Chorvatskem jedinou ze zkoumaných zemí členem NATO, a to od 1. dubna 2009.

¹⁴² *Relations between Turkey and Albania.* www.mfa.gov.tr, <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-albania.en.mfa> (1. 4. 2012).

¹⁴³ JELOVAC, Elma: *Destiny of Bosnia and Herzegovina: Twenty Years Later in Karadjordjevo.* www.usak.org.tr, <http://www.usak.org.tr/EN/makale.asp?id=2104> (1. 4. 2012).

¹⁴⁴ HASAN, Yusuf: *Somaliland: Turkey Interested in Development Efforts for Somaliland.* Somalilandsun.com,

http://somalilandsun.com/index.php?option=com_content&view=article&id=412:somaliland-turkey-interested-in-development-efforts-for-somaliland&catid=30:politics (5. 4. 2012).

¹⁴⁵ *Aid effectiveness.* www.aideffectiveness.org,

<http://www.aideffectiveness.org/busanhl4/en/countries/europe-and-the-cis/717.html> (5. 4. 2012).

Ze států, který s Tureckem nejvíce spolupracuje skrze TIKu, je Bosna a Hercegovina, i když zrovna v této zemi není zřízena její pobočka. TIKa se zde zaměřuje jak na oblast vzdělávání, tak také sociální a kulturní, přičemž k největšímu počtu zahájení projektů došlo v roce 2006. V nich dochází k podpoře produkce dokumentárních filmů a televizních programů. Dalším velkým projektem je modernizace Gorazdovy státní nemocnice. V rámci tohoto projektu započala TIKa práce ke zřízení operačního sálu, zajištění intenzivní péče o nemocné a o lidi po operaci a vytvoření pediatrické kliniky v této nemocnici. Dosud se totiž stávalo, že po zemřelých pacientech nikdo náklady neuhradil a výdaje na tyto pacienty musel uhradit kanton Gorazd, ve kterém se tato nemocnice nachází, a proto byl stále v tíživé ekonomické situaci. Schodek ve zdravotnictví zapříčiněný touto nemocnicí bude do značné míry zmírněn po dokončení tohoto projektu, který byl zaveden Úřadem pro koordinaci programů TIKa v Bosně a Hercegovině.¹⁴⁶

Albánie, ač také bez přímého zastoupení TIKy, patří k zemím, kam TIKa nejvíce „investuje“. Spolupráce v oblasti zdraví sestává z krátkodobých a dlouhodobých programů a vyššího vzdělávání pro studenty medicíny, doktory a zdravotnický personál. Navíc je albánské vládě přidělována roční kvóta na pacienta, který byl léčen v tureckých zdravotnických zařízeních. TIKa se zde dále zabývá upevňováním společenských a kulturních vazeb mezi oběma zeměmi skrze různé projekty jako například vytvoření prvního dětského dialyzačního centra a krevní banky v Albánii, podpora místní vlády v oblasti rekonstrukce vodovodní sítě, výcviku hasičů, oprav školních budov, restaurace ústředí Albánského muslimského společenství, oprava historických budov a dalších památek. Navíc právě k restaurování historických budov organizuje výukové semináře.¹⁴⁷

Co se týče Srbska, je spolupráce založena na obchodních dohodách (viz předchozí kapitola), jsou však zahájeny také aktivity TIKy, zejména díky shledávání nejvyšších

---

¹⁴⁶ *Bosnia and Herzegovina's Bilateral relations with Turkey*. Centre for Security Studies - BH 2008.

Dostupné z: www.css.ba,

http://www.css.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=199&Itemid=14 (20. 4. 2010).

¹⁴⁷ *Relations between Turkey and Albania*. www.mfa.gov.tr, <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-albania.en.mfa> (1. 4. 2012).

zástupců obou zemí, jako jsou prezidenti, premiéři, ministři zahraničních věcí...¹⁴⁸ Ke spolupráci Srbska a Turecka však není TIKa využívána tak, jak je tomu u jiných zemí.

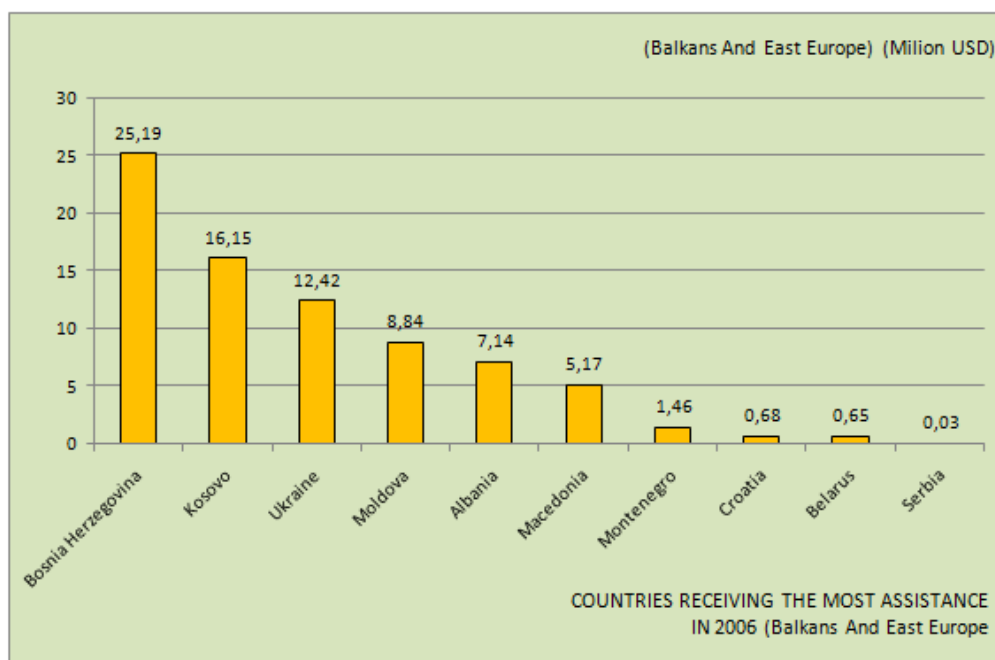
Protože je Černá Hora malým subjektem pro větší ekonomickou spolupráci s Tureckem, je vzájemný důraz kladen na vzdělávání a kulturní vztahy obou zemí. Turecko stále poskytuje stipendia černoohorským studentům v rámci Studentského projektu (BOP). Protože v Černé Hoře žijí také Turci, pojí je tedy s Tureckem mj. společné náboženství, poskytuje i Turecká nadace pro náboženství stipendia černoohorským studentům každý rok. Také zde působí TIKa a stejně jako v ostatních zemích podporuje zejména kulturu a věnuje se, podobně jako v Albánii, projektům týkajících se oprav historických památek až po podporu vzdělávání.¹⁴⁹

Graf v této podkapitole ukazuje země, do kterých přichází nejvíce podpory od TIKy. Protože je však její působnost také v ekonomické oblasti, nelze z uvedeného grafu jednoznačně odvodit, jaká část financí se týká ekonomické oblasti a oblasti kulturně-sociální. Je tedy nutné dívat se na kulturně-sociální provázanost poněkud s odstupem, neboť není měřitelná. Můžeme však předpokládat, že, na základě projektů, které jsou v zemích za podpory TIKy vedeny, putuje většina financí do balkánských zemí právě do oblasti kulturně-sociální. Co však z Graf 8 jednoznačně vyplývá, je, že největší množství financí ze zemí, kde TIKa působí, plyne jednoznačně do Bosny a Hercegoviny, na druhém místě je pak Kosovo. Údaje z roku 2008 udávají vyšší investice do Kosova, z balkánských zemí byla BaH na druhém místě (Graf 9). Ač se jedná o malé země, jsou v popředí tureckého zájmu mnohem více než např. v tomto případě poslední Srbsko.

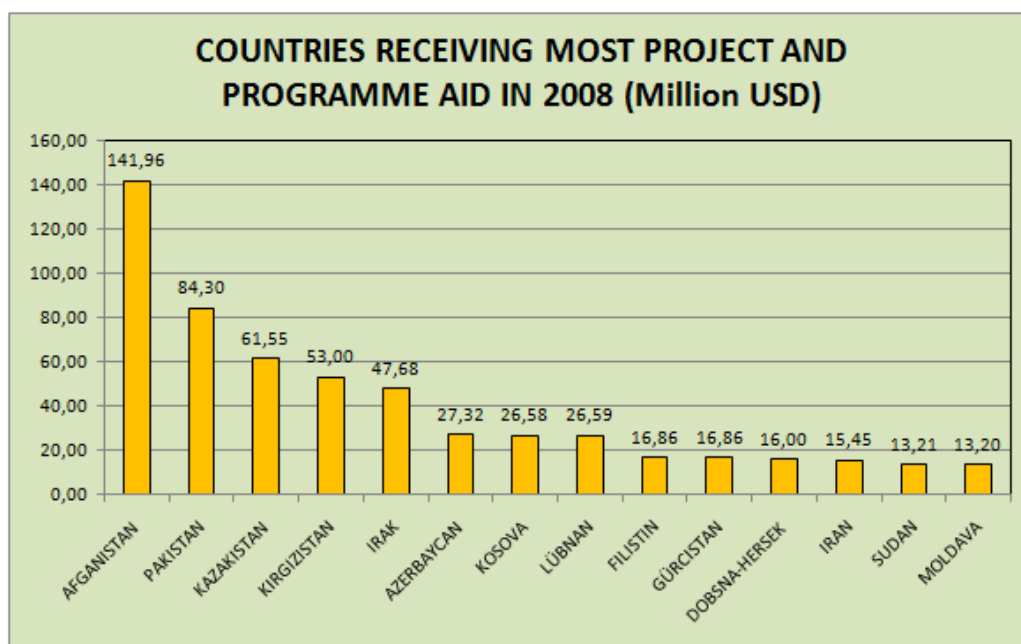
---

¹⁴⁸ *Relations between Turkey and Serbia.* www.mfa.gov.tr, <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-serbia.en.mfa> (1. 4. 2012).

¹⁴⁹ *Relations between Turkey and Montenegro.* www.mfa.gov.tr, <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-montenegro.en.mfa> (1. 4. 2012).

Graf 8 - rozložení finančních toků TIKy z roku 2006¹⁵⁰

Graf 9 - rozložení finančních toků TIKy z roku 2008¹⁵¹

¹⁵⁰ *Bosnia and Herzegovina's Bilateral relations with Turkey*. Centre for Security Studies - BH 2008. Dostupné z: www.css.ba,

http://www.css.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=199&Itemid=14 (20. 4. 2010).

¹⁵¹ NURDUN, Rahman: *Turkish International Cooperation and Development Agency (TIKA)*.

www.ecocci.com, http://www.ecocci.com/DC/PDF/19.04.201017_34Presentation%20of%20TIKA.pdf (6. 4. 2012).

Závěr

V první kapitole jsem se věnovala zahraniční politice Turecka v 90. letech 20. století. Cílem této kapitoly bylo prokázat, že Turecko nebylo dostatečně silné na to, aby bylo schopné prosazovat vlastní směřování zahraniční politiky, i když se o to v několika případech pokoušelo. Tato kapitola spadá do kontextu celé práce v tom směru, že i nyní lze pozorovat aktivní přístup v zahraniční politice Turecka k různým oblastem. Těmito případy mám na mysli rozvoj vztahů mezi státy střední Asie a také balkánských zemí. Tato kapitola však měla objasnit, že v 90. letech na sebe Turecko nemohlo pohlížet jako na regionální mocnost, k čemuž však nyní směřuje či jí dokonce je, a jeho úlohu v regionu je tedy nyní nutné brát v potaz. Postupně jsem zkoumala tři oblasti, aby tak bylo možné prokázat výše zmíněné, tedy, že za situace, v jaké se nacházelo, nemohlo prosazovat nezávislou zahraniční politiku ve svém regionu. Nejdříve jsem zhodnotila roli armády. Věnovala jsem se především úloze Národní bezpečnostní rady. Byla totiž klíčovou institucí udávající směr zahraniční politice. I když v ní zasedali jak zástupci civilních, tak armádních úředníků, a to dokonce ve vyrovnaném poměru 5:5, byl ministr obrany (jako zástupce civilní složky) jmenován právě armádou. Od roku 1980 navíc došlo k rozšíření moci NBR a vláda tak měla upřednostnit doporučení NBR.

Dále jsem zkoumala makroekonomické ukazatele. Zvolila jsem si je z toho důvodu, že jsou jedním z ukazatelů síly státu. Zásadní ranou byla pro Turecko již na začátku 90. let minulého století válka v Perském zálivu. Turecko mj. zastavilo provoz tureckých firem v Iráku, čímž došlo k omezení exportu Turecka a především ukončení importu z Iráku. Tím se Turecko dostalo do krize, která jej stála až 50 miliard dolarů. A její důsledky se projevily ještě v letech 2000 a 2001 dvěma velkými ekonomickými krizemi. Turecko v té době bylo odkázáno na mezinárodní podporu a půjčky poskytnuté západními zeměmi. Za takových okolností se nezávislá zahraniční politika vést nedá. Navíc se Turecko potýkalo s vysokou mírou inflace, jež dosahovala i více než 50 %.

Ve třetí podkapitole jsem se věnovala politické nestabilitě. V Turecku docházelo v 90. letech k častému střídání vlád a tím i ministrů zahraničí, kteří mnohdy ani neměli zkušenosti s jejím vedením. Teze o jejím jednotném a dlouhodobém vedení tedy nepřichází ani v úvahu. I když se Turecko snažilo po konci studené války vytvářet zahraniční politiku založenou na vazbě ke společné kultuře, nebylo dostatečně silné na její prosazování. Vůči Balkánu sice vyvíjelo iniciativy např. při válce v Bosně, ty však

zůstaly více méně bez odezvy. V oblasti zkoumané střední Asie tomu bylo podobně, i když zde docházelo kromě kulturní a vzdělávací spolupráce i k rozvoji obchodu. Byla dokonce oblast, se kterou Turecko nejvíce obchodovalo (při srovnání se zeměmi bývalé Jugoslávie a střední Evropy¹⁵²). V oblasti si totiž stále velký vliv udržovalo Rusko, kterému Turecko nemohlo v žádném případě konkurovat. Pokud bych měla tuto kapitolu zhodnotit, docházím k závěru, že jsem prokázala, že za stavu, v jakém se Turecko v 90. letech nacházelo, nemohlo prosazovat vlastní směr zahraniční politiky, resp. že šance na jeho prosazení byla minimální.

Tohle se však změnilo po nástupu vlády AKP, která se vládnutí ujala v roce 2002. Strana, která se do tureckého parlamentu dostala také díky tomu, že v programu prosazovala členství Turecka v EU a veřejnost tomuto byla nakloněna, si za cíl kladla také zlepšení ekonomické situace země. To se jí povedlo a druhá kapitola tak jasně ukázala, že Turecko bylo v úplně jiné situaci než v 90. letech. Jedním z důvodů byl zisk strany ve volbách, po kterých nemusela vládnout koaličně a politická scéna se tak stabilizovala. Ještě před nástupem AKP došlo k omezení vlivu NBR v tom směru, že již vláda nemusí upřednostnit stanovisko NBR a navíc se počet jejich členů z nearmádních kruhů zvýšil na sedm. V oblasti ekonomické došlo ke stabilizaci. Inflace klesá a zvyšuje se růst HDP. To vše umožnilo AKP významněji prosazovat svůj vliv na jiné státy. Zda tohoto Turecko využilo vůči zkoumaným balkánským zemím, jsem zkoumala ve čtvrté kapitole.

Protože tato práce měla prokázat vztah mezi stagnací ve vyjednávání Turecka a EU, využila jsem druhou kapitolu k seznámení se s jednáními mezi Tureckem a EU. Sice se Turecko stalo kandidátskou zemí až v roce 1999, ale o vstup do „evropských struktur“ usiluje již od roku 1959, kdy požádalo o přijetí do EHS. Od uzavření Ankarské dohody v roce 1963 již dochází k harmonizaci tureckých právních předpisů s evropskými. I když pak byla v důsledku vojenského převratu z roku 1980 od roku 1982 jednání mezi Tureckem a Společenstvím přerušena, dochází k jejich obnovení v roce 1986. Komise se však prozatím rozhodla nepřijímat další členy do té doby, než bude dokončen vnitřní trh. Navíc se v této době otvírá nový prostor pro působení Společenství, kterým je střední a východní Evropa. Jednání však stále pokračují a ke konci roku 1995 vzniká mezi Společenstvím a Tureckem celní unie na průmyslové a

---

¹⁵² Střední Evropa sem byla zahrnuta z toho důvodu, že přicházela v úvahu také možnost, že by se zde Turecko mohlo po pádu komunistického bloku angažovat, podobně jako ve střední Asii.

zemědělské výroby. Ani tak však nebyl Turecku schválen status kandidátské země na summitu v Lucemburku v roce 1997. Poklesu podpory pro členství v EU ve vládní koalici tak využívá AKP, která po pádu vlády v červenci 2002 využívá podpory členství Turecka u veřejnosti, díky čemuž se také dostává k moci. Rok 2002 až konec roku 2005 tak bývá označován za tzv. Zlatý věk europeizace v Turecku, zatímco následující léta symbolizují stagnaci v turecko-unijních vztazích a opad entusiasmů ze členství Turecka v EU. Došla jsem k závěru, že jako důvody stagnace můžeme označit: blok zemí, které se postavily vstupu Turecka do EU v čele s Německem a Francií, který neumožňuje otevření 18 z 35 vyjednávacích kapitol; odmítnutí Ústavy pro Evropu, ta již jen odráží snižující se podporu integrace jak v členských zemích, tak v samotném Turecku, kdy EU byla v době ústavní krize vylíčena tureckými médii jako krize produkující projekt. Dalším důvodem byly samotné překážky nastavené Turecku ze strany Unie, jako v případě omezení, které by muselo Turecko přijmout jako trvalá, nikoli dočasná, jak je tomu běžné u jiných přistupujících států. Je nutné také zmínit rozhodnutí ESLP, který judikoval, že oblast působení nábožensky zaměřené strany je v rámci EU omezená, což ovlivnilo především postoj AKP vůči EU. Důsledkem těchto aspektů je posun v zahraniční politice Turecka z toho důvodu, že „*Turecko nemůže neustále čekat, až se mu otevřou dveře do Evropy, potřebuje se věnovat širší zahraniční politice využíváním své geostrategické výhody.*“¹⁵³ Orientace zahraniční politiky Turecka na EU tak zůstává zachována, avšak ve flexibilnější podobě.

Zda lze tento posun v zahraniční politice pozorovat vzhledem k balkánským zemím, jsem zkoumala ve čtvrté kapitole. Za tři základní oblasti, ve kterých se může vazba na jiné země projevit, jsem si zvolila ekonomickou a mezinárodněprávní, politickou a kulturně-sociální spolupráci. V první zkoumané oblasti jsem na základě dostupných dat ověřila, že, co se týče vývoje exportu z Turecka do vybraných zemí, tento roste, a to přesně na základě hypotézy od roku 2005. I když bylo již v dřívějších letech možné pozorovat postupný nárůst obchodu s těmito zeměmi, od roku 2005 dochází k razantnímu zvýšení, a to především při obchodu se Srbskem a BaH. Stále také narůstá obchod s Kosovem, který se mezi lety 2009-2010 zdvojnásobil. Dále jsem se zaměřila na přímé zahraniční investice, které ještě lépe vyzdvihují vazbu na tyto země. Na základě dostupných dat lze vyvodit, že nejvíce takto Turecko investuje do Makedonie a Chorvatska. Docházím tak k závěru, že tyto země jistě nejsou náhodou

---

¹⁵³ MURINSON, A.: c.d., s. 952.

vybrané, ale že právě jejich status kandidátské země je významným důvodem toho, že s nimi Turecko utvářelo pevnější vazby. Při zkoumání právních vazeb v oblasti ekonomické došlo sice k uzavření několika smluv, ale ve srovnání s předchozím obdobím nedojdeme k závěru, že by počet uzavřených smluv vzrostl. I když se nárůst smluv v ekonomické oblasti neprokázal, zcela jasně je silnější vazba na Balkán prokázána již zmíněným rapidním nárůstem obchodu a vysokými přímými zahraničními investicemi, a to zejména u zemí, které mají kandidátský status.

V oblasti politické spolupráce je nutné vyzdvihnout především aktivitu Turecka při iniciaci trilaterálních setkávání BaH a Chorvatska (a Turecka) a BaH a Srbska (a Turecka). Samozřejmě, že dochází taktéž k setkávání na nejvyšších vládních úrovních i s jinými státy, avšak těmto setkáváním nepřikládám takový důraz, jako když Turecko samo vyvíjí politickou aktivitu. Pravidelná neformální setkávání těchto zemí začala probíhat od roku 2009, což znamená, že je můžeme samozřejmě zahrnout do předpokládaného období zvyšující se spolupráce, tedy období od roku 2005. Dále jsem v práci uvedla i SEECP. Každý rok dochází k předsedání jiného státu této spolupráce. Proto si Turecko mohlo budovat svůj kredit zejména za svého předsednictví, čehož také využilo k podpisu Istanbulské deklarace, ve které vzájemné uznání mezi sebou vyjádřilo Srbsko a Bosna a Hercegovina. Argumentujeme, že turecké zájmy (hlavně ekonomické) na Balkáně by jakoukoli politickou nestabilitou mohly být ohroženy, a proto se tomuto Turecko snaží předcházet právě pořádáním výše zmíněných summitů. Tím považuji za prokázané, že se i politická spolupráce zvyšuje (a to také v souvislosti s tím, jak se zvyšuje spolupráce ekonomická).

Co se týče kulturně-sociální spolupráce, vyvstala otázka, jak, a zda vůbec, je tato spolupráce měřitelná. Zvyšující se spolupráci můžeme vyvodit ze zvyšujícího se počtu projektů uspořádaných TIKou, kterou považuji za zásadní instituci, přes kterou projekty a finance v oblasti kulturně-sociální proudí. Z dostupných zdrojů lze prokázat, že k největšímu počtu zahájených projektů došlo např. v BaH v roce 2006 a že se tak BaH dostala na první místo v oblasti Balkánu a východní Evropy v čerpání příspěvků TIKy. Bohužel stránky TIKy jsou jen v turečtině a bylo tudíž velmi problematické dohledat údaje z dalších let a o jiných státech. Co lze prokázat je, že i když se TIKa soustřeďuje také na čistě ekonomické projekty, jsou v balkánských zemích uskutečňovány (zatím) výhradně projekty kulturně-sociální (vzdělávací stipendia, tvorba dokumentárních filmů, rekonstrukce památek,...) a dále také to, že k největšímu počtu zahájených projektů v BaH došlo v pro hypotézu relevantním období. Ve spojení s tím, že BaH

patří mezi největší příjemce podpory od TIKy, bychom mohli zvýšenou spoluprací ve zkoumaném období taktéž považovat za (alespoň částečně) prokázanou.

Došla jsem k závěru, že hypotéza, že *stagnace ve vyjednávání Turecka a EU od roku 2005 má za důsledek zvyšující se spoluprací s vybranými balkánskými zeměmi od téže doby*, se potvrdila. V práci totiž došlo na základě tří zvolených oblastí k prokázání, že v každé z těchto zkoumaných oblastí se zvýšená spolupráce v dané době projevila.

Rozsah bakalářské práce neumožnil podrobnější zkoumání provázanosti Turecka a Balkánu, ale i tak se domnívám, že oblasti, kterým jsem se v práci věnovala, dostatečně prokázaly zvyšující se spoluprací s Balkánem. Téma by mohlo být využito k širšímu rozpracování v diplomové práci a bylo by tak možné věnovat se dané problematice více do hloubky anebo se zaměřit na další možné oblasti spolupráce (např. bezpečnostní).

Prameny a literatura

Prameny

Agenda 2000. Ec.europa.eu. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/agenda2000.pdf> (20. 10. 2011).

Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey. www.avrupa.info.tr. Dostupné z:

www.avrupa.info.tr/Files/File/EU&TURKEY/e-ankara_ENG.rtf (17. 9. 2011).

Aid effectiveness. www.aideffectiveness.org,

<http://www.aideffectiveness.org/busanhlf4/en/countries/europe-and-the-cis/717.html> (5. 4. 2012).

Countries and Regions - Balkans - Bosnia Herzegovina: Bosnia Herzegovina.

www.economy.gov.tr,

<http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=BA&region=9> (16. 3. 2012).

Countries and Regions - Balkans - Montenegro: Montenegro. www.economy.gov.tr,

<http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=ME&region=9> (16. 3. 2012).

Countries and Regions - Balkans - Serbia: Serbia. www.economy.gov.tr,

<http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&country=RS&region=9> (16. 3. 2012).

Countries and Regions - Balkans. www.economy.gov.tr,

<http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&region=9> (16. 3. 2012).

Countries and Regions - Balkans: Balkans Regional Information. www.economy.gov.tr,

<http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=countriesandregions&region=9> (15. 3. 2012).

Data and Statistics for Turkey. World Bank,
<http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,menuPK:361738~pagePK:141132~piPK:141109~theSitePK:361712,00.html> (8. 6. 2011).

DAVUTOGLU, Ahmet: Turkey's Zero Problems Foreign Policy.
www.foreignpolicy.com,
http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/05/20/turkeys_zero_problems_foreign_policy (20. 6. 2011).

Decision No 1/80 of the Association Council of 19 September 1980 on the Development of the Association. www.inis.gov.ie,
http://www.inis.gov.ie/en/INIS/DECISION_No_1_80_eng.pdf/Files/DECISION_No_1_80_eng.pdf (17. 9. 2011).

European Parliament resolution on Turkey's 2010 progress report.
www.europarl.europa.eu,
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2011-0156&format=XML&language=EN> (30. 11. 2012).

Foreign Trade by Years. http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4,
www.turkstat.gov.tr (25. 2. 2012).

Free Trade Agreement Between Turkey and Bosnia and Herzegovina. Dostupné z:
www.worldbank.org, <http://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/Turkey-BosniaHerzegovina.pdf> (25. 7. 2011).

General Information. www.seecp-turkey.org, <http://www.seecp-turkey.org/icerik.php?no=16> (3. 4. 2012).

History of Turkey-EU Relations. www.abgs.gov.tr,
<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=2> (17. 9. 2011).

Makedonya-Türkiye Ticaret Odasi. <http://matto.com.mk/> (2. 2. 2012).

Elections in Turkey. <http://www.electionresources.org/tr/>, www.electionresources.org (25. 8. 2011).

Regional Cooperation Council. <http://www.rcc.int/> (31. 3. 2012).

Istanbul Declaration. www.seecp-turkey.org, <http://www.seecp-turkey.org/icerik.php?no=60> (1. 4. 2012).

Relations between Turkey and Albania. www.mfa.gov.tr,
<http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-albania.en.mfa> (1. 4. 2012).

Relations between Turkey and Montenegro. www.mfa.gov.tr,
<http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-montenegro.en.mfa> (1. 4. 2012).

Relations between Turkey and Serbia. www.mfa.gov.tr,
<http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-serbia.en.mfa> (1. 4. 2012).

Relations with the Balkan Region. www.mfa.gov.tr, <http://www.mfa.gov.tr/relations-with-the-balkan-region.en.mfa> (30. 3. 2012).

The Turkish Chairmanship-in-Office of The South East European Cooperation Process. <http://www.seecp-turkey.org> (3. 4. 2012).

Turks Downbeat About Their Institutions. [Pewresearch.org](http://pewresearch.org),
<http://pewresearch.org/pubs/1720/poll-turkey-referendum-constitution-confidence-institutions-erdogan-negative-rating-nations> (26. 10. 2010).

The Constitution of the Republic of Turkey. www.anayasa.gov.tr,
http://www.anayasa.gov.tr/images/loaded/pdf_dosyalari/THE_CONSTITUTION_OF_THE_REPUBLIC_OF_TURKEY.pdf (5. 5. 2011).

Constitution of Turkey. www.constitution.org,
<http://www.constitution.org/cons/turkey/part3.htm> (5. 5. 2011).

Literatura

AKCA, Ismet: *Military-Economic Structure in Turkey: Present Situation, Problems, and Solutions*. www.tesev.org.tr, <http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/2f01563d-cf03-47b8-8af2-bd5c19e963a1/gsr-2-eng.pdf> (17. 11. 2011).

ALTUG, Sumru: *The Turkish Economy: The Real Economy, Corporate Governance and Reform*. Oxon, Routledge 2006, 324 s.

AYLIFFE, Rosie – DUBIN, Marc - GAWTHROP, John: *Turecko*. Rough Guide 2000, 1005 s.

BAC, Meltem Müftüler - GÜRSOY, Yaprak: *Is There a Europeanization of Turkish Foreign Policy? An Addendum to the Literature on EU Candidates*. *Turkish Studies*, 11, 2010, č. 3, s. 414.

BAL, Idris: *Turkish Foreign Policy In Post Cold War Era*. Spojené státy americké, Universal-Publishers 2004, 476 s.

Balkananalysis.com Briefing with Chamber of Commerce of Macedonia and Turkey, March 2011. www.balkananalysis.com, <http://www.balkananalysis.com/briefings/balkananalysis-com-briefing-with-chamber-of-commerce-of-macedonia-and-turkey-march-2011/> (15. 3. 2012).

Balkans: Bosnia-Serbia-Croatia in trilateral talks. Ansamed.ansa.it, http://ansamed.ansa.it/ansamed/en/news/nations/bosniaherzegovina/2012/02/03/visualizza_new.html_73787087.html (5. 4. 2012).

Bosnia and Herzegovina's Bilateral relations with Turkey. Centre for Security Studies - BH 2008. Dostupné z: www.css.ba, http://www.css.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=199&Itemid=14 (20. 4. 2010).

BOZDAGLIOGLU, Yücel: *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity. A Constructivist Approach*. New York-London, Routledge 2003, 160 s.

CAGAPTAY, Soner: *Secularism and Foreign Policy in Turkey: New Elections, Troubling Trends*. In: Washington Institute Policy Focus, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/secularism-and-foreign-policy-in-turkey-new-elections-troubling-trends> (10. 4. 2012.)

CAKIR, Armagan Emre: *Fifty Years of EU-Turkey Relations: A Sisyphean Story*. Abingdon-New York, Routledge 2011, 205 s.

CARKOGLU, Ali - RUBIN, Barry: *Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration, and International Dynamics*. London, Taylor and Francis 2003, 268 s.

CELIK, Yasemin: *Contemporary Turkish Foreign Policy*. Westport, Greenwood Publishing Group 1999, 208 s.

DAVUTOGLU, Ahmet: *Stratejik Derinlik*. Istanbul, Küre Yayınları 2001, 584 s.

DILLON, Justin – REID, Alan: *Issues in case-study methodology in investigating environmental and sustainability issues in higher education: towards a problem-based approach?* Environmental Education Research, 10, 2004, č. 1, s. 23-37.

DOMANIC, Seda: *Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?* www.europeum.org, <http://www.europeum.org/doc/pdf/864.pdf> (15. 10. 2011).

DONAT, Gözde Nur: *Turkey's image improves in Serbia as mutual relations advance*. www.sundayszaman.com, http://www.sundayszaman.com/sunday/newsDetail_getNewsById.action?newsId=2640 13 (30. 3. 2012).

EMERSON, Michael: *Political Islam and European Foreign Policy: Perspectives from Muslim Democrats of the Mediterranean*. Brusel, Centre for European Policy Studies 2007, 195 s.

ERYILMAZ, Burcin: *Europeanization of Turkish Foreign Policy: Cyprus Case*.
www.ceeisaconf.uni.wroc.pl,
<http://www.ceeisaconf.uni.wroc.pl/wordy/papers%206%20session/Eryilmaz%20full%20text1.pdf> (20. 5. 2011).

FILIMONOVÁ, Anna: *Sandžak: Nové výzvy, hrozby a vydírání Srbska*.
www.zvedavec.org, <http://www.zvedavec.org/komentare/2010/09/3938-sandzak-nove-vyzvy-hrozby-a-vydirani-srbska-ii.htm> (31. 3. 2012).

HAMIDI, Lavdim: *Turkey's Balkan Shopping Spree*. www.balkaninsight.com,
<http://www.balkaninsight.com/en/article/turkey-s-balkan-shopping-spree> (15. 3. 2012).

HASAN, Yusuf: *Somaliland: Turkey Interested in Development Efforts for Somaliland*.
Somalilandsun.com,
http://somalilandsun.com/index.php?option=com_content&view=article&id=412:somaliland-turkey-interested-in-development-efforts-for-somaliland&catid=30:politics (5. 4. 2012).

HILABI, Amer: *The FP Top 100 Global Thinkers*. www.foreignpolicy.com,
http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/11/29/the_fp_top_100_global_thinkers?page=0,6 (2. 2. 2012).

Chronology of Turkey-European Union Relations 1995-2009. Web.clas.ufl.edu,
<http://web.clas.ufl.edu/users/kreppel/chronology.pdf> (17. 9. 2011).

ILGAZ, Mahir – TOYGÜR, Ilke: *EU-Turkey Accession Negotiations: the State of Play and the Role of the New Turkish Foreign Policy*. www.realinstitutoelcano,
http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/dt8-2011 (1. 12. 2012).

JELOVAC, Elma: *Destiny of Bosnia and Herzegovina: Twenty Years Later in Karadjordjevo*. www.usak.org.tr, <http://www.usak.org.tr/EN/makale.asp?id=2104> (1. 4. 2012).

KADLECOVÁ, Adéla: *Turecko na cestě do EU: proces s otevřeným koncem*. *Revue Politika*, 3, 2005, č. 6-7. (www.revuepolitika.cz).

KARAOSMANOĞLU, Ali L.: *The Evolution of the National Security Culture and the Military in Turkey*. *Journal of International Affairs*, 54, 2000, č. 1, s. 14-15.

KARPAT, Kemal: *The Ottoman Rule in Europe From the Perspective of 1994*. In: MASTNÝ, Vojtěch - NATION, Craig: *Turkey Between East and West*. Boulder. Westview Press 1996, 306 s.

LOVATT, Debbie: *Turkey Since 1970: Politics, Economics and Society*. New York, Palgrave Macmillan 2001, 250 s.

MARUSIC, Sinisa Jakov: *Turks to Build Underground Boulevard in Skopje*. www.balkaninsight.com, <http://www.balkaninsight.com/en/article/turks-to-build-skopje-s-underground-street> (20. 3. 2012).

MURINSON, Alexander: *The strategic depth doctrine of Turkish foreign policy*. *Middle Eastern Studies*, 42, 2006, č. 6, s. 947.

NAGY, Gergely: *Turkish Diplomacy, Economics and Political Developments: Interview with Doga Ulas Eralp*. www.balkananalysis.com, <http://www.balkananalysis.com/turkey/2011/12/09/turkish-diplomacy-economics-and-political-developments-interview-with-doga-ulas-eralp/> (10. 4. 2012).

National Security Council: A Comparative Study of Pakistan and Other Selected Countries. www.pildat.org, <http://www.pildat.org/Publications/publication/Publications.asp> (15. 5. 2011).

NURDUN, Rahman: *Turkish International Cooperation and Development Agency (TIKA)*. www.ecocci.com,

http://www.ecocci.com/DC/PDF/19.04.201017_34Presentation%20of%20TIKA.pdf (6. 4. 2012).

On Eve of Elections, a More Upbeat Mood in Turkey: PM Erdogan Gets High Marks for Foreign Policy. Pewresearch.org, <http://pewresearch.org/pubs/2016/turkey-public-opinion-erdogan-european-union-muslim> (20. 6. 2011).

ÖNIS, Ziya - SUHNAZ, Yilmaz: Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during the AKP Era. *Turkish Studies*, 10, 2009, č. 1, s. 8.

ÖNIS, Ziya: *Recent Foreign Policy Attitudes in Turkey: How to Reverse the Gradual Shift Away From Europeanization?* www.diis.dk, <http://www.diis.dk/graphics/publications/briefs2008/recent%20foreign%20policy%20attitudes%20in%20turkey.pdf> (20. 9. 2010).

ÖZCAN, Mesut: *Harmonizing Foreign Policy: Turkey, the EU and the Middle East.* Aldershot-Burlington, Ashgate Publishing 2008, 208 s.

Přímé zahraniční investice. www.businessinfo.cz, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podpora-investic/prime-zahranicni-investice/1000497/55083/> (20. 3. 2012).

RABASA, Angel - LARRABEE, Stephen: *The rise of political Islam in Turkey.* Santa Monica - Arlington - Pittsburgh, Rand Corporation, 132 s.

ROBINS, Philip: *Suits and Uniforms: Turkish Foreign Policy Since the Cold War.* London, C. Hurst and Co. Publishers 2003, 352 s.

ROBINS, Philip: *The Foreign Policy of Turkey.* In: HINNEBUSCH, Raymond - EHTESHAMI, Anoushiravan: *The Foreign Policies of Middle East States.* London, Lynne Rienner Publishers 2002, 350 s.

ROY, Olivier – SFEIR, Antoine: *The Columbia World Dictionary of Islamism*. Spojené státy americké, Columbia University Press 2007, 400 s.

RUBIN, Barry – KIRISCI, Kemal: *Turkey in World Politics: An Emerging Multiregional Power*. Spojené státy americké, Lynne Rienner Publishers 2001, 270 s.

THIM, Michal: *Turecká zahraniční politika a volby 2011: politika (ne)nulových problémů?* Asociace pro mezinárodní otázky,
http://nccu.academia.edu/MichalThim/Papers/1001449/Turecka_zahranicni_politika_a_volby_2011_politika_ne_nulovych_problemu (19. 4. 2012).

TOMŠÍK, Vladimír: *Zajistí přímé zahraniční investice prosperitu ČR?* In: LOUŽEK, Martin: *Zahranční investice: Cíl hospodářské politiky?* Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2008, 99 s.

TÜRBEĐAR, Erhan: *Trilateral Balkan Summit Held in Croatia*. www.tepav.org.tr,
<http://www.tepav.org.tr/en/kose-yazisi-tepav/s/2576> (1. 4. 2012).

Turecko: Zahraniční obchod země. www.businessinfo.cz,
<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-zahranicni-obchod-zeme/6/1000802/#sec6>
(16. 3. 2012).

Turkish foreign policy: from status quo to soft power. www.esiweb.org,
http://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=281&story_ID=25 (26. 10. 2010).

USLU, Nasuh: *Turkish Foreign Policy In The Post-Cold War Period*. New York, Nova Science Publishers 2004, s. 7.

Vztahy EU-Turecko. [Ec.europa.eu](http://ec.europa.eu), http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/relation/index_cs.htm (20. 10. 2011).

Přílohy

Seznam veřejnoprávních obchodních a ekonomických smluv mezi Tureckem a zkoumanými zeměmi

- Albánie: Smlouva o hospodářské, obchodní, průmyslové a technické spolupráci (1988), Bilaterální dohoda o podpoře a ochraně investic (1992) a Dohoda o zamezení dvojího zdanění (1994), Dohoda o volném obchodu (1994).
- Bosna a Hercegovina: Dohoda o obchodní a hospodářské spolupráci (1995), Bilaterální dohoda o podpoře a ochraně investic (1998), Dohoda o zamezení dvojího zdanění (2005), Dohoda o volném obchodu (2002).
- Černá Hora: Dohoda o volném obchodu (2008), Dohoda o hospodářské spolupráci (2005), Dohoda o zamezení dvojího zdanění (2005)
- Chorvatsko: Dohoda o podpoře hospodářské spolupráce (2009), Bilaterální dohoda o podpoře a ochraně investic (1996) a Dohoda o zamezení dvojího zdanění (1997), Dohoda o volném obchodu (2002)
- Kosovo: Dohoda o hospodářské spolupráci (2009) a Bilaterální dohoda o podpoře a ochraně investic (2006)
- Makedonie: Dohoda o volném obchodu (1999), Bilaterální dohoda o podpoře a ochraně investic (1997), Dohoda o zamezení dvojího zdanění (1996), Dohoda o obchodní a hospodářské spolupráci (1994); 2008 – vytvoření makedonsko-turecké obchodní komory (MATTO)
- Srbsko: Dohoda o hospodářské spolupráci (2009), Bilaterální dohoda o podpoře a ochraně investic (2001), Dohoda o zamezení dvojího zdanění (2005), Dohoda o volném obchodu (2009) otvírá Srbsko tureckým investorům a také postupnou možnost bezvízového styku mezi občany obou zemí

Abstrakt

ZAGOROVÁ, Jana: *Zahraniční politika Turecka vůči vybraným balkánským zemím*. Bakalářská práce, Olomouc, Katedra politologie a evropských studií Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci 2012, 70 s.

Klíčová slova: Balkán, Evropská unie, Turecko, zahraniční politika, AKP

Tato bakalářská práce se věnuje současné zahraniční politice Turecka vůči vybraným balkánským zemím, konkrétně nečlenským státům EU. Cílem textu je prokázat či vyvrátit hypotézu, že stagnace ve vyjednávání Turecka a EU od roku 2005 má za důsledek zvyšující se spolupráci s vybranými balkánskými zeměmi od téže doby. První kapitola práce vysvětluje, proč Turecko nebylo schopné v 90. letech 20. století prosadit vlastní zahraniční politiku. Odůvodněno je to vlivem armády, špatnou ekonomickou a nestabilní politickou situací. Druhá kapitola práce analyzuje vyjednávání mezi ES/EU a Tureckem. Třetí kapitola uvádí změny, které nastaly po nástupu AKP k moci a také vysvětluje důvody stagnace ve vyjednávání mezi EU a Tureckem. Čtvrtá kapitola se zabývá zvyšující se spoluprací Turecka s vybranými balkánskými zeměmi, a to v oblasti ekonomicko-právní, politické a kulturně-sociální. V každé z těchto oblastí se prokázala zvýšená spolupráce od roku 2005. Hypotéza se tak potvrdila.

ZAGOROVÁ, Jana: *The Foreign Policy of the Republic of Turkey towards the Selected Balkan Countries*. Bachelor Thesis, the Department of Political Science and European Studies, Philosophical faculty, Palacký University Olomouc 2012, 70 p.

Key words: Balkan, European Union, Turkey, foreign policy, AKP

This Bachelor Thesis considers the contemporary foreign policy of the Republic of Turkey towards the selected Balkan countries, namely non-EU countries. The aim of the text is to prove or disprove the hypothesis that the stagnation in negotiations between Turkey and the EU since 2005 has resulted in increasing cooperation with selected Balkan countries from the same period. The first chapter explains why Turkey was not able in the 90's of the 20th century to enforce its own foreign policy. The reasons were: army, poor economic and unstable political situation. The second chapter analyzes the negotiations between the EC/EU and Turkey. The third chapter shows the changes that started after the AKP has come to power and explains the reasons why there has begun the stagnation of relations between EU and Turkey since 2005. The fourth chapter deals with Turkey's increasing cooperation with selected Balkan countries, in the economic-legal, political and cultural-social area. The increased cooperation showed in each of these areas since 2005. The hypothesis is confirmed.